

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА**

На правах рукопису

Кафедра історії, правознавства та методики навчання

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «УКРАЇНА В РОКИ
ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1914-1918 РР.)» У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Спеціальність 014 Середня освіта

Предметна спеціальність

014.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта)

Виконала:

Лойко Катерина Анатоліївна
студентка 64-2І групи
Навчально-наукового інституту
філології та історії

Науковий керівник:

доктор філософії, старший викладач
Н. М. Петренко

Глухів 2025 р.

АНОТАЦІЯ

Лойко К. А. Інноваційні технології вивчення теми «Україна в роки Першої світової війни (1914-1918 рр.)» у закладах загальної середньої освіти: магістерська робота. Глухів, 2025 р. 103 с.

У магістерській здійснено комплексне теоретико-методичне та експериментальне дослідження проблеми модернізації шкільної історичної освіти на основі впровадження інноваційних освітніх технологій. Актуальність дослідження зумовлена потребою підвищення ефективності засвоєння складних історичних тем, розвитку історичного мислення, критичного аналізу та навчальної мотивації старшокласників.

У роботі уточнено зміст і сутність понять «інновація», «інноваційні технології», «педагогічна інновація» та обґрунтовано їх значення для сучасної історичної освіти. Проаналізовано основні класифікації інноваційних технологій і визначено їхній дидактичний та педагогічний потенціал у вивченні теми Першої світової війни.

Охарактеризовано вікові та пізнавальні особливості учнів 10 класу й специфіку засвоєння ними теми «Україна в роки Першої світової війни». Обґрунтовано доцільність використання інтерактивних, візуальних, проєктних і проблемно-пошукових методів навчання.

Практична значущість роботи підтверджена результатами педагогічного експерименту, які засвідчили зростання рівня навчальних досягнень, якості аналізу історичних джерел та мотивації учнів у процесі впровадження інноваційних освітніх технологій.

Ключові слова: інноваційні технології навчання, шкільна історична освіта, Україна в роки Першої світової війни, старша школа, учні 10 класу, компетентнісний підхід, інтерактивні методи навчання, критичне мислення, педагогічний експеримент.

ABSTRACT

Loiko K. A. Innovative Technologies for Studying the Topic «Ukraine during the First World War (1914–1918)» in General Secondary Education Institutions: Master's Thesis. Hlukhiv, 2025. 103 p.

The master's thesis presents a comprehensive theoretical, methodological, and experimental study of the problem of modernizing school historical education through the implementation of innovative educational technologies. The relevance of the research is determined by the need to increase the effectiveness of mastering complex historical topics, as well as to develop historical thinking, critical analysis skills, and learning motivation among upper secondary school students.

The paper уточnifies the content and essence of the concepts «innovation», «innovative technologies», «pedagogical innovation» and substantiates their significance for contemporary historical education. The main classifications of innovative technologies are analyzed, and their didactic and pedagogical potential in studying the topic of the First World War is determined.

The age-related and cognitive characteristics of 10th-grade students and the specifics of their assimilation of the topic «Ukraine during the First World War» are characterized. The expediency of using interactive, visual, project-based, and problem-search learning methods is substantiated.

The practical significance of the research is confirmed by the results of a pedagogical experiment, which demonstrated an increase in the level of students' academic achievement, the quality of historical source analysis, and learning motivation in the process of implementing innovative educational technologies.

Keywords: innovative learning technologies, school historical education, Ukraine during the First World War, upper secondary school, 10th-grade students, competency-based approach, interactive learning methods, critical thinking, pedagogical experiment.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ШКІЛЬНІЙ ІСТОРИЧНІЙ ОСВІТІ	11
1.1. Сутність і зміст основних понять інноваційних процесів у шкільній історичній освіті	11
1.2. Інноваційні технології у вивченні історії: класифікація, можливості та педагогічний потенціал	23
РОЗДІЛ 2. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «УКРАЇНА В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ» У СТАРШІЙ ШКОЛІ	34
2.1. Вікові та пізнавальні особливості учнів 10 класу в процесі вивчення історії	34
2.2. Специфіка засвоєння старшокласниками теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)»	44
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА НАВЧАЛЬНІ РЕЗУЛЬТАТИ СТАРШОКЛАСНИКІВ З ІСТОРІЇ	57
3.1. Організація та методика проведення експериментального дослідження	57
3.2. Аналіз результатів експерименту та динаміка змін показників навчальних досягнень	71
ВИСНОВКИ	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	87
ДОДАТКИ	91

ВСТУП

Актуальність. Вивчення історії України у контексті Першої світової війни є важливим для формування національної свідомості молодого покоління. Однак традиційні методи викладання не завжди сприяють глибокому засвоєнню матеріалу та розвитку критичного мислення учнів. Сучасні інноваційні технології навчання дозволяють зробити процес пізнання більш інтерактивним, доступним і цікавим, що сприяє кращому розумінню історичних подій. В умовах інформаційного суспільства застосування нових освітніх інструментів у школах є необхідним для підвищення якості історичної освіти. Крім того, інтеграція інноваційних технологій допоможе адаптувати навчальний процес до потреб цифрового покоління, сприяючи формуванню активної громадянської позиції та патріотизму.

Період Першої світової війни (1914–1918 рр.) став одним із ключових етапів в історії України, що істотно вплинув на подальший розвиток національної державності, суспільних процесів і міжнародного становища українського народу. Вивчення цієї теми в загальноосвітніх закладах має не лише історичне, а й виховне значення, адже дозволяє учням усвідомити складність та багатогранність історичних подій, сформувати патріотичні цінності, а також розвивати критичне мислення. Водночас сучасний освітній процес стикається із низкою викликів: обмеженість традиційних методів викладання, низька мотивація учнів, надлишок інформації і недостатня візуалізація складних історичних фактів.

В умовах цифрової трансформації освіти виникає нагальна потреба впровадження інноваційних технологій, які сприяють більш ефективному, інтерактивному та персоналізованому засвоєнню знань. Застосування мультимедійних ресурсів, інтерактивних платформ, віртуальної та доповненої реальності може не лише підвищити інтерес учнів до теми «Україна в роки Першої світової війни», а й розширити їхнє розуміння контексту та складності історичних подій.

Крім того, інтеграція інноваційних методик навчання відповідає сучасним державним освітнім стандартам та вимогам, спрямованим на розвиток компетентностей XXI століття: аналітичного мислення, медіаграмотності, інформаційної культури. Це є важливим чинником для підготовки свідомих громадян, які здатні критично оцінювати історичні процеси та приймати активну участь у суспільному житті.

Таким чином, дослідження і впровадження інноваційних технологій у викладанні теми «Україна в роки Першої світової війни» є актуальним, оскільки сприяє модернізації освітнього процесу, підвищенню якості історичної освіти та формуванню у молоді глибоких знань про історію власної країни в контексті світових подій.

Об'єкт дослідження: процес викладання історії України у закладах освіти, зокрема теми «Україна в роки Першої світової війни (1914-1918 рр.)».

Предмет дослідження: інноваційні технології, методи та форми організації навчальної діяльності під час вивчення теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)».

Мета дослідження: обґрунтувати й оцінити ефективність використання інноваційних технологій у процесі вивчення теми «Україна в роки Першої світової війни» та визначити їхній вплив на формування пізнавальної активності й історичної компетентності учнів.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати термінологічний апарат дослідження, розкрити сутність понять «інновація», «інноваційні технології», «педагогічна інновація» та визначити їхнє значення у шкільній історичній освіті.

2. Дослідити класифікацію інноваційних технологій, визначити їхні можливості та педагогічний потенціал у процесі вивчення історії в закладах загальної середньої освіти.

3. Охарактеризувати вікові та пізнавальні особливості учнів 10 класу, що впливають на сприйняття, осмислення та засвоєння історичного матеріалу.

4. З'ясувати особливості сприйняття та засвоєння старшокласниками теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)», визначити навчально-виховний потенціал теми та можливості її опрацювання через інноваційні методи.

5. Організувати й провести експериментальне дослідження щодо ефективності інноваційних технологій, проаналізувати результати та визначити динаміку змін показників навчальних досягнень учнів після їх запровадження.

Методологічною основою дослідження є системний, компетентнісний, діяльнісний та особистісно орієнтований підходи, що забезпечують комплексний аналіз інноваційних технологій у навчанні історії та врахування вікових і пізнавальних особливостей учнів 10 класу. Дослідження ґрунтується на принципах науковості, об'єктивності, доступності, інтерактивності та єдності теорії й практики. Для досягнення поставленої мети використано теоретичні методи (аналіз і узагальнення психолого-педагогічної та історичної літератури, порівняння традиційних і інноваційних технологій, моделювання навчальних ситуацій), емпіричні методи (спостереження, бесіди, анкетування, діагностика навчальних досягнень), а також методи кількісної та якісної обробки результатів експерименту. Експериментальна частина базується на впровадженні інтерактивних, проєктних і цифрових технологій, що дозволяють оцінити їхній вплив на динаміку навчальних результатів старшокласників.

Ступінь розробленості проблеми. Проблематика застосування інноваційних технологій у шкільній історичній освіті досить широко висвітлена у працях сучасних українських педагогів. Значний внесок у розроблення теоретичних засад педагогічних інновацій зробили такі дослідники, як Т. Андрющенко, І. Дичківська, О. Пометун, Л. Сущенко, які розкрили сутність понять «інновація», «інноваційна технологія», «педагогічна інновація» та визначили їх потенціал у модернізації навчального процесу. Достатньо ґрунтовно представлено в літературі класифікацію інноваційних освітніх технологій, особливості їхнього впровадження в освітній простір Нової

української школи, акцентовано на розвитку компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів.

Разом із тим питання методики вивчення теми «Україна в роки Першої світової війни» має власний історіографічний та методичний контекст. Історіографічна база теми достатньо розгалужена: події Першої світової війни, роль українських земель у воєнних діях, вплив війни на соціально-економічний та політичний розвиток регіону висвітлено у працях Я. Грицака, О. Реєнта, В. Сергійчука, І. Верстюка та інших істориків.

Методична література, присвячена викладанню Першої світової війни в школі, також існує, але її обсяг є відносно обмеженим. У працях О. Пометун, Г. Фрейман, Л. Зашкільняка та авторів сучасних підручників з історії розкриваються підходи до організації уроків, використання інтерактивних методів, візуальних джерел, картографічних матеріалів, історичних документів у навчанні теми. Проте більшість цих праць зосереджена переважно на традиційних та інтерактивних методах, тоді як використання цифрових інновацій – таких як віртуальні тури, мультимедійні реконструкції, доповнена реальність, онлайн-симуляції, вебквести – представлено фрагментарно.

Таким чином, незважаючи на наявність теоретичних розробок у сфері педагогічних інновацій та окремих методичних рекомендацій щодо викладання історії Першої світової війни, комплексне дослідження застосування саме інноваційних технологій для вивчення цієї теми в закладах загальної середньої освіти залишається недостатньо опрацьованим. Недостатність узагальнюючих робіт, відсутність системного аналізу сучасних цифрових інструментів та їхнього впливу на формування предметних і ключових компетентностей учнів визначає актуальність та наукову новизну обраного дослідження.

Практичне значення магістерської роботи. Результати дослідження мають важливе практичне значення для освітньої сфери, зокрема для викладачів історії у закладах загальної середньої освіти. Впровадження інноваційних технологій у процес викладання теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)» сприятиме підвищенню ефективності навчання, активізації

пізнавальної діяльності учнів та формуванню у них більш глибоких і системних історичних знань. Розроблені методичні рекомендації та педагогічні інструменти можуть бути використані вчителями для організації сучасного, інтерактивного уроку, що відповідає вимогам компетентнісного підходу.

Практичні результати дослідження можуть бути впроваджені у навчальні плани, програми та методичні матеріали з історії, що дозволить адаптувати освітній процес до потреб цифрового покоління і забезпечити формування в учнів ключових компетентностей XXI століття. Крім того, робота має потенціал стати основою для подальших досліджень у сфері інноваційної педагогіки та методики викладання історії.

Запропоновані технології і методики можуть бути використані під час проведення тематичних уроків, позакласних заходів, інтерактивних занять, що сприятиме підвищенню мотивації учнів і їхнього зацікавлення історією України.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження були висвітлені під час виступів на науково-практичних конференціях, а саме:

– X Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання викладання суспільних та гуманітарних дисциплін в умовах війни та післявоєнної відбудови» (Суми, 27–28 травня 2025 р.) з доповіддю «Сучасні освітні технології на службі громадянської освіти: кейс теми «Україна в роки Першої Світової війни».

Публікації. Основні положення магістерської роботи представлено у публікаціях:

1. Лойко К. Соціально-економічні наслідки Першої світової війни (1914–1917 рр.) для українських територій. *Глухівські читання – 2025. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук*: збірник матеріалів XV міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (10-12 листопада 2025 р.) / Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів, 2025. 453-456 с.

2. Лойко К. Сучасні педагогічні стратегії та інноваційні технології у вивченні теми «Україна в роки Першої світової війни» в закладах загальної середньої освіти. *Актуальні питання дослідження історичної науки й*

викладання предметів громадянської та історичної освітньої галузі в умовах реформування: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (25 листопада 2025 р., м. Глухів) / за заг. ред. Чумаченко О. А. Глухів, 2025. С. 52–55.

Структура. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків. Загальна кількість сторінок – 103.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ШКІЛЬНІЙ ІСТОРИЧНІЙ ОСВІТІ

1.1. Сутність і зміст основних понять інноваційних процесів у шкільній історичній освіті

Реформування сучасної шкільної історичної освіти відбувається в умовах глибоких суспільних трансформацій, зумовлених демократизацією, цифровізацією, глобалізаційними процесами та переосмисленням ролі освіти у формуванні громадянської свідомості й критичного мислення. У цих умовах особливої актуальності набуває звернення до інновацій як ключового чинника оновлення змісту, форм і методів навчання історії. Вивчення теоретико-методологічних засад інноваційних технологій у шкільній історичній освіті дозволяє не лише осмислити сучасні освітні зміни, а й обґрунтувати доцільність упровадження нових педагогічних підходів у навчальний процес.

Інноваційна проблематика в освіті пов'язана з потребою подолання репродуктивних моделей навчання та переходу до компетентісно орієнтованої парадигми, у межах якої учень виступає активним суб'єктом пізнання. Для шкільної історичної освіти це означає переорієнтацію з простого засвоєння фактологічного матеріалу на формування історичного мислення, умінь аналізувати джерела, інтерпретувати події, співвідносити минуле з сучасністю. Саме інноваційні технології створюють методичні умови для реалізації таких завдань, поєднуючи традиційні дидактичні принципи з новими освітніми практиками.

Разом із тим ефективне використання інновацій у навчанні неможливе без чіткого усвідомлення їх теоретичного змісту. Поняття «інновація», «інноваційні технології», «педагогічна інновація» широко використовуються в науковому та освітньому дискурсі, однак нерідко тлумачаться неоднозначно або

ототожнюються з будь-якими нововведеннями. Така термінологічна невизначеність ускладнює як наукові дослідження, так і практичну діяльність учителя, що зумовлює необхідність системного аналізу та уточнення базових понять дослідження.

У контексті шкільної історичної освіти термінологічна чіткість набуває особливого значення, оскільки саме вона дозволяє відмежувати справжні педагогічні інновації від формальних або епізодичних змін. Інновація в освіті розглядається не лише як новий метод чи засіб навчання, а як цілісний процес оновлення, що охоплює мету, зміст, організацію та результати освітньої діяльності. Відповідно, інноваційні технології мають оцінюватися з позицій їхнього впливу на якість навчання, розвиток учнів і досягнення освітніх результатів.

Тож, звернення до термінологічного апарату дослідження є необхідним етапом теоретико-методологічного аналізу проблеми інноваційних технологій у шкільній історичній освіті. Уточнення сутності ключових понять створює концептуальну основу для подальшого дослідження, дозволяє забезпечити логічну послідовність наукового викладу та сприяє коректному застосуванню інноваційних підходів у практиці викладання історії. Саме з цих позицій у підпункті 1.1 здійснюється аналіз і систематизація базових дефініцій, що визначають зміст і спрямованість даного дослідження.

Поняття «інновація», запозичене з грецької мови, у науковому вжитку трактується як «новизна» та використовується для позначення, з одного боку, процесу запровадження нововведень, а з іншого – цілісного комплексу заходів, спрямованих на впровадження нової техніки, технологій і результатів винахідницької діяльності в різні сфери суспільного розвитку [12]. У такому розумінні інновація постає не як поодинокий акт оновлення, а як системний і цілеспрямований процес змін.

Уперше це поняття набуло наукового осмислення в зарубіжних дослідженнях ХІХ століття, коли сформувалася окрема галузь знань – інноватика (неологія), зосереджена на вивченні закономірностей виникнення та поширення

технічних нововведень у сфері матеріального виробництва. У межах цієї наукової парадигми інновації розглядалися як рушійна сила прогресу та ключовий механізм модернізації виробничих процесів.

Подальший розвиток теорії інновацій сприяв перенесенню цього поняття в економічну площину, де воно стало використовуватися для характеристики провідного чинника стабільного та динамічного розвитку держави. У такому контексті інновація почала осмислюватися як стратегічний ресурс, що забезпечує конкурентоспроможність, ефективність і довготривалу стійкість соціально-економічних систем.

Базовою категорією наукового тезаурусу інноваційної освіти є поняття «інновація». У перекладі з латинської мови (*in* – «у», *novus* – «новий») воно означає оновлення, зміну або запровадження нового та трактується як цілеспрямований процес упровадження наукової ідеї в практичну діяльність [19, с. 74].

У методологічному вимірі інновація постає як сукупність ідей, пропозицій і наукових розробок, які здатні слугувати підґрунтям для формування нових стратегій розвитку, створення нових видів продуктів, а також істотного вдосконалення споживчих характеристик наявних явищ і процесів – економічних, культурних, освітніх, технічних та інших. Водночас інновації передбачають появу нових об'єктів як матеріального, так і ідеального буття.

За переконанням В. Г. Кременя, інновацією слід вважати все те, що сприяє підвищенню якості життя людини та забезпечує поступальний розвиток людства загалом [21, с. 233].

У контексті педагогічної діяльності та освітньої сфери поняття «інновація» охоплює всі процеси, пов'язані зі створенням нововведень у системі освіти, їх практичним упровадженням і подальшим науково-теоретичним осмисленням та дослідженням, що забезпечує розвиток і вдосконалення освітньої практики [19, с. 74].

У науковому дискурсі чітко розмежовуються поняття «новація» та «інновація». Новація трактується як окремий засіб або продукт оновлення –

новий метод, методика, технологія чи освітня програма. Натомість інновація розуміється як цілеспрямований процес змін, у межах якого в освітнє середовище вводяться нові відносно стійкі елементи, здатні забезпечити перехід системи з одного якісного стану в інший. Осмислення сутності інноваційних процесів в освіті ґрунтується на розв'язанні двох ключових проблем педагогічної науки: по-перше, вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду, і, по-друге, впровадження результатів психолого-педагогічних досліджень у реальну освітню практику [33, с. 74].

Поняття «інновація» є міждисциплінарним і широко використовується в економіці, соціології, управлінні, педагогіці та інших галузях знання, що зумовлює різноманіття його тлумачень. У загальнонауковому значенні інновація розглядається як процес або результат упровадження якісно нових ідей, рішень чи продуктів, які призводять до суттєвих змін у певній сфері діяльності. На відміну від простого нововведення, інновація передбачає не лише появу чогось нового, а й його практичне застосування та позитивний ефект, підтверджений результатами.

У педагогічному контексті поняття «інновація» набуває особливого змістового наповнення, оскільки пов'язується з цілеспрямованим оновленням освітнього процесу. Інновація в освіті трактується як системна зміна, що охоплює цілі, зміст, методи, форми організації навчання та взаємодію учасників освітнього процесу. Вона спрямована на підвищення якості освіти, розвиток особистості учня, формування ключових і предметних компетентностей, а також адаптацію освіти до викликів сучасного суспільства.

Важливою характеристикою інновації є її процесуальний характер. Інновація не обмежується актом створення нової ідеї, а включає етапи розроблення, апробації, упровадження та поширення. У цьому сенсі інновація завжди пов'язана з педагогічним експериментом, аналізом результативності та можливістю відтворення в інших освітніх умовах. Саме наявність практично значущого результату відрізняє інновацію від теоретичних концепцій або окремих творчих знахідок учителя.

Окрім цього, інновація в освіті має ціннісно-цільову спрямованість. Вона не є самоціллю, а виступає засобом розв'язання актуальних педагогічних проблем, зокрема підвищення мотивації учнів до навчання, розвитку критичного мислення, формування здатності до самостійного пізнання та відповідального громадянського вибору. У шкільній історичній освіті інновації сприяють переходу від засвоєння готових знань до активної пізнавальної діяльності, роботи з джерелами, інтерпретації історичних подій і формування історичної свідомості [26, с. 74].

Таким чином, сутність поняття «інновація» у педагогіці полягає в поєднанні новизни, цілеспрямованості, практичної реалізації та позитивного впливу на результати навчання. Інновація виступає складним, багатовимірним явищем, яке відображає динаміку розвитку освіти та її здатність відповідати потребам часу. Саме таке розуміння інновації створює теоретичне підґрунтя для подальшого аналізу інноваційних технологій у шкільній історичній освіті [20].

У наукових підходах до осмислення інноваційних процесів простежуються різні акценти: одні дослідники пов'язують їх передусім із вивченням, узагальненням і трансляцією передового педагогічного досвіду, інші – з розробленням і впровадженням педагогічних нововведень. Водночас предмет інноватики, а також зміст і механізми інноваційних процесів доцільно розглядати в площині інтеграції цих двох взаємопов'язаних процесів, які тривалий час аналізувалися відокремлено. Їхній об'єктивний взаємозв'язок полягає в тому, що вивчення, узагальнення й поширення педагогічного досвіду має кінцевою метою впровадження передових ідей та практик у масову освітню діяльність [18, с. 98].

Результатом інноваційних процесів є залучення й використання нововведень як теоретичного, так і практичного характеру в межах цілісного педагогічного процесу. Викладач у цьому контексті може виконувати різні ролі – автора, розробника, дослідника, користувача або популяризатора нових педагогічних технологій, теорій і концепцій. Управління інноваційною діяльністю забезпечує формування готовності педагогів до відбору, оцінювання

та практичного застосування як власного, так і запозиченого досвіду, а також нових ідей і методик, запропонованих педагогічною наукою.

Інноваційна спрямованість педагогічної діяльності передбачає активне залучення викладачів до процесів створення, освоєння та використання педагогічних нововведень у навчально-виховній практиці, а також формування в закладі освіти відповідного інноваційного середовища. Потреба в такій спрямованості в сучасних умовах розвитку суспільства, культури й освіти зумовлюється низкою соціальних, наукових і освітніх чинників [23, с. 125].

Поняття «педагогічна інновація» у вітчизняній науковій думці інтерпретується неоднозначно, що зумовлено багатовимірністю самого феномена. Зокрема, його розглядають як сукупність нових ідей у галузі педагогіки, спрямованих на оновлення різних структурних підсистем і компонентів освіти. Водночас педагогічна інновація трактується як така новизна, що істотно трансформує результати освітнього процесу, забезпечуючи створення або вдосконалення освітніх, дидактичних і виховних систем, змісту освіти, педагогічних технологій, методів, форм і засобів розвитку особистості, організації навчально-виховної діяльності та управління закладами освіти [19, с. 74].

У наукових працях також акцентується процесуальний аспект педагогічної інновації, який полягає у створенні, поширенні та використанні нововведень для розв'язання педагогічних проблем, що раніше вирішувалися іншими способами. Окремі дослідники визначають педагогічну інновацію як результат цілеспрямованого процесу оновлення, який сприяє розвитку педагогічної теорії та практики й оптимізації досягнення суспільно значущих освітніх цілей [2, с. 39].

Педагогічна інновація постає як цілеспрямована прогресивна зміна в освітній сфері, що передбачає впровадження відносно стабільних новоутворень, здатних поліпшити функціонування окремих компонентів освітньої системи та підвищити її ефективність у цілому.

Педагогічні інновації можуть реалізовуватися як за рахунок внутрішніх ресурсів освітньої системи, що відповідає інтенсивному шляху розвитку, так і шляхом залучення зовнішніх ресурсів – інвестицій, нових засобів, обладнання, технологій та капіталовкладень, що характеризує екстенсивний шлях оновлення освітньої діяльності [19, с. 74].

Інноваційний процес розглядається як динамічне формування та поступальний розвиток нового змісту й організаційних форм діяльності. У широкому значенні він охоплює цілісну сукупність дій, пов'язаних зі створенням (розробленням), упровадженням, практичним використанням і поширенням нововведень.

Педагогічна інновація трактується як цілеспрямоване оновлення педагогічної діяльності, що виявляється у змінах змісту, методів і технологій навчання та виховання і спрямоване на підвищення результативності освітнього процесу [19, с. 74].

Інновації в освіті постають як безперервний процес продукування, упровадження та трансляції в освітню практику нових ідей, засобів, педагогічних і управлінських технологій, реалізація яких забезпечує зростання показників ефективності функціонування окремих структурних компонентів освіти та зумовлює перехід освітньої системи на якісно новий рівень розвитку [29, с. 187].

Педагогічна інновація розглядається як педагогічне нововведення, тобто цілеспрямована прогресивна трансформація, що передбачає запровадження в освітнє середовище відносно стійких елементів, здатних удосконалювати функціонування окремих складників та освітньої системи загалом.

Реалізація педагогічних інновацій можлива як на основі внутрішніх ресурсів освітньої системи, що відповідає інтенсивному шляху її розвитку, так і шляхом залучення додаткових ресурсів – інвестицій, нових засобів, обладнання, технологій і капіталовкладень, що характеризує екстенсивний шлях оновлення. Поєднання інтенсивного й екстенсивного напрямів розвитку педагогічних систем дає змогу впроваджувати так звані інтегровані інновації, які формуються на перетині різнорівневих і різноспрямованих педагогічних підсистем та їх

компонентів. У ролі педагогічних інновацій можуть виступати ідеї, процеси, засоби, методи, форми організації навчання, технології та змістові освітні програми [25, с. 238].

У науковій літературі педагогічні інновації класифікуються за низкою критеріїв. Зокрема, за видом діяльності виокремлюють педагогічні інновації, спрямовані на забезпечення освітнього процесу, та управлінські, орієнтовані на вдосконалення інноваційного управління закладами освіти. За тривалістю дії розрізняють короткострокові й довгострокові інновації, а за характером змін – радикальні, комбіновані та модифіковані.

За масштабом упровадження педагогічні інновації поділяють на локальні, що стосуються окремих елементів або ділянок освітньої системи; модульні, які передбачають взаємодію кількох локальних нововведень; і системні, що зумовлюють комплексну реконструкцію освітньої системи. За масштабом використання розрізняють одноразові та дифузні інновації, які можуть відтворюватися багаторазово [33, с. 76].

Крім того, за джерелом виникнення інновації поділяються на зовнішні, що надходять поза межами освітньої системи, та внутрішні, сформовані в її межах. За способом реалізації виокремлюють авторитарні, ліберальні, адміністративні та ініціативні педагогічні інновації, що відрізняються рівнем автономії учасників освітнього процесу та характером управлінського впливу.

Узагальнення наявних наукових підходів до інтерпретації цього поняття дає підстави стверджувати, що «педагогічна інновація» розглядається у кількох взаємопов'язаних вимірах: як новизна або засіб, як процес упровадження цієї новизни в освітню практику та як результат (продукт) цілеспрямованої діяльності зі створення нового, що забезпечує позитивні зміни в освітньому середовищі та досягнення визначених освітніх цілей [19, с. 75].

Спираючись на результати аналізу наукової літератури з проблематики педагогічної інновації, під поняттям «педагогічна інновація» доцільно розуміти процес і результат інноваційної діяльності вчителя, вихователя чи викладача, спрямованої на якісне вдосконалення педагогічної системи. Водночас інновація

виступає ефективним засобом оптимізації досягнення суспільно значущих освітніх цілей, а її сутнісний зміст полягає у створенні умов для особистісного розвитку здобувача освіти з урахуванням його індивідуальних здібностей, потреб і освітніх запитів.

Поняття «інноваційна технологія» в освітньому та педагогічному дискурсі використовується для позначення цілісної системи організації навчального процесу, що ґрунтується на нових або істотно оновлених підходах до навчання й забезпечує досягнення якісно нових освітніх результатів. На відміну від окремих методів чи прийомів, інноваційна технологія передбачає наявність чітко визначеної мети, логіки реалізації, алгоритму дій учителя й учнів, а також прогнозованого результату. Таким чином, вона виступає не фрагментарним нововведенням, а структурованою моделлю педагогічної діяльності.

Поняття «інноваційна педагогічна технологія» у наукових дослідженнях інтерпретується по-різному. Зокрема, його визначають як якісно нову сукупність форм, методів і засобів навчання, виховання та управління, що зумовлює істотні зміни в результатах педагогічного процесу; як комплексний, інтегрований процес, який охоплює суб'єктів інноваційної діяльності, ідеї та способи її організації й забезпечує результативність упроваджуваних нововведень [35, с. 70]; а також як цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в освітню практику оригінальних, новаторських способів, прийомів і засобів педагогічної діяльності, що охоплюють цілісний навчально-виховний процес – від визначення його мети до прогнозованих результатів [19, с. 77].

У межах цього дослідження обґрунтованим вважаємо підхід до трактування поняття «інноваційна педагогічна технологія», запропонований О. І. Шапран. Відповідно до нього, інноваційна педагогічна технологія постає як науково обґрунтована система дій, операцій і процедур, що забезпечує цілеспрямоване та поетапне впровадження різних видів педагогічних нововведень [37, с. 174]. Такі нововведення спричиняють позитивні зміни в

традиційному педагогічному процесі, сприяють його оновленню, модернізації та трансформації відповідно до сучасних освітніх потреб.

Сутнісною ознакою інноваційної технології є її спрямованість на оновлення традиційної організації навчання відповідно до сучасних освітніх запитів. Вона інтегрує нові дидактичні ідеї, психологічні підходи та методичні рішення, поєднуючи їх із практикою шкільного навчання. Інноваційні технології орієнтовані на активізацію пізнавальної діяльності учнів, розвиток самостійності, критичного та творчого мислення, умінь співпраці й рефлексії, що особливо важливо в умовах компетентнісної парадигми освіти [32, с. 104].

Важливою характеристикою інноваційної технології є її системність і відтворюваність. На відміну від авторських методичних знахідок, вона може бути адаптована до різних освітніх контекстів і використана іншими педагогами за умови дотримання основних принципів і структурних компонентів. Це передбачає наявність чітко окреслених етапів реалізації, дидактичних інструментів, критеріїв оцінювання результатів та механізмів корекції навчального процесу.

У педагогіці інноваційні технології розглядаються також як засіб управління якістю освіти. Їх запровадження супроводжується моніторингом навчальних досягнень, аналізом ефективності та коригуванням освітньої діяльності відповідно до отриманих результатів. Такий підхід дозволяє забезпечити усвідомлене й науково обґрунтоване використання нових технологій, уникнувши їх формального або декларативного застосування.

У контексті шкільної історичної освіти інноваційна технологія спрямована на поглиблення розуміння історичних процесів, формування вмінь аналізувати джерела, співвідносити різні інтерпретації подій та усвідомлювати зв'язок минулого із сучасністю. Вона створює умови для переходу від репродуктивного засвоєння знань до активної навчально-дослідницької діяльності учнів. Отже, інноваційна технологія в освіті постає як цілісна, науково обґрунтована система педагогічних дій, що забезпечує оновлення навчального процесу та підвищення його результативності.

Інноваційна орієнтація педагогічної діяльності формується під впливом глибинних соціально-економічних трансформацій, що зумовлюють потребу в оновленні державної освітньої політики та актуалізують прагнення педагогічних працівників до опанування й упровадження новітніх педагогічних ідей і технологій. Вагомим чинником цих процесів є конкуренція між закладами вищої освіти, яка стимулює пошук ефективних освітніх технологій, форм і методів організації навчально-виховного процесу, а також визначає сучасні вимоги до добору та професійного розвитку науково-педагогічних кадрів.

Потреба в інноваційній спрямованості педагогічної діяльності на сучасному етапі розвитку освіти та суспільства загалом зумовлюється низкою взаємопов'язаних чинників. Насамперед ідеться про інтеграцію України в європейський освітній і науковий простір, упровадження європейських норм і стандартів у сфері освіти, науки й техніки, що потребує системного оновлення вищої освіти, її методологічних засад, освітніх технологій і методик організації навчально-виховного процесу. У цьому контексті інноваційна діяльність викладачів і здобувачів освіти передбачає не лише засвоєння, а й творче використання педагогічних нововведень як вітчизняного, так і зарубіжного походження [14, с. 24].

Важливим чинником виступає також посилення гуманітарної складової змісту освіти, динамічні зміни структури й обсягу навчальних дисциплін, поява нових спеціальностей, навчальних предметів та елективних курсів. Зазначені процеси зумовлюють необхідність безперервного пошуку адекватних організаційних форм і сучасних технологій навчання, що істотно підвищує роль викладача як ініціатора й генератора педагогічних ідей та інноваційних рішень.

Суттєвих змін зазнає й характер ставлення педагогів до процесів упровадження інновацій. Якщо раніше інноваційна діяльність здебільшого обмежувалася реалізацією нововведень, ініційованих «згори», то нині вона дедалі більше набуває вибіркового, дослідницького характеру. Відбувається розширення професійної автономії викладача, зростає його свобода в ухваленні

педагогічних рішень у межах менш жорстко регламентованого освітнього середовища [14, с. 25].

Крім того, входження закладів вищої освіти в ринкові відносини, поява недержавних навчальних закладів різних форм власності формують реальні умови конкуренції, що посилює потребу в інноваціях як важливому чиннику підвищення якості освіти, привабливості освітніх програм і конкурентоспроможності освітніх інституцій загалом.

Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що інновації у шкільній історичній освіті мають розглядатися не як випадкові нововведення чи зовнішні «модні» запозичення, а як системний і цілеспрямований процес якісного оновлення навчання відповідно до викликів сучасного суспільства. Термінологічна визначеність понять «інновація», «педагогічна інновація» та «інноваційна технологія» є необхідною умовою коректного наукового аналізу й ефективної практичної реалізації, оскільки дозволяє відмежувати справді результативні зміни від формальних і епізодичних. Інноваційна технологія в цьому контексті постає як науково обґрунтована, структурована й відтворювана система педагогічних дій, що забезпечує перехід від репродуктивного засвоєння знань до активної пізнавально-дослідницької діяльності учнів. Її застосування спрямоване на формування історичного мислення, розвиток критичності, здатності працювати з джерелами та інтерпретаціями, а також усвідомлення зв'язку минулого із сучасністю.

Отже, окреслені теоретико-методологічні положення становлять концептуальну основу для подальшого обґрунтування й добору конкретних інноваційних технологій та визначення методичних умов їх результативного впровадження в освітній процес.

1.2. Інноваційні технології у вивченні історії: класифікація, можливості та педагогічний потенціал

Сучасний етап розвитку шкільної історичної освіти характеризується переорієнтацією з репродуктивного засвоєння знань на формування ключових і предметних компетентностей учнів, розвитку критичного мислення, історичної свідомості та здатності до самостійного аналізу минулого. У цьому контексті інноваційні технології навчання розглядаються як важливий інструмент модернізації освітнього процесу, що дає змогу поєднати зміст історичної науки з актуальними освітніми потребами старшокласників. Їх запровадження сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів, підвищенню мотивації до навчання та наближенню шкільного курсу історії до реальних запитів сучасного суспільства [9, с. 26].

Особливої актуальності застосування інноваційних технологій набуває під час вивчення складних і багатовимірних тем новітньої історії, зокрема теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)». Цей період позначений поєднанням воєнних подій, соціально-економічних трансформацій, національного руху та зміни політичних орієнтирів, що вимагає від учнів не лише засвоєння фактологічного матеріалу, а й уміння працювати з різномірними історичними джерелами, порівнювати позиції, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та формувати власні обґрунтовані судження щодо подій минулого на теренах України.

З огляду на це інноваційні технології у вивченні історії виступають не самоціллю, а засобом підвищення якості навчальних результатів і глибини історичного пізнання. Використання інтерактивних, проєктних, цифрових та дослідницьких підходів створює умови для залучення учнів до активної навчальної взаємодії, розвитку навичок аналізу й інтерпретації історичних явищ, а також формування цілісного уявлення про Першу світову війну як важливий етап національної та світової історії. Саме тому осмислення ролі й можливостей інноваційних технологій у вивченні зазначеної теми є важливим теоретико-методичним завданням сучасної історичної освіти.

Інноваційні технології, що впроваджуються в практику викладання історії, охоплюють широкий спектр сучасних методів і цифрових засобів, спрямованих на підвищення наочності, інтерактивності та результативності навчального процесу. Їх використання сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів, формуванню стійкого інтересу до предмета та глибшому осмисленню історичного матеріалу [22].

Зокрема, застосування інтерактивних дошок розширює дидактичні можливості уроку, оскільки дає змогу в режимі реального часу демонструвати історичні карти, схеми, таблиці, діаграми та мультимедійні матеріали. Такий формат подачі інформації забезпечує високий рівень наочності та доступності навчального контенту, що позитивно впливає на сприйняття й розуміння складних історичних процесів [15, с. 56].

Важливе місце серед інноваційних засобів посідають мультимедійні презентації, створені за допомогою спеціалізованих програмних продуктів. Вони дозволяють логічно структурувати навчальний матеріал, поєднуючи текстову інформацію з ілюстраціями, картографічними матеріалами, відеофрагментами та елементами анімації. Візуалізація історичних подій через мультимедійні засоби активізує різні канали сприйняття інформації, що сприяє більш ґрунтовному та усвідомленому засвоєнню знань. Як зазначає М. О. Іваненко, використання мультимедійних технологій на уроках історії істотно підвищує ефективність навчання, оскільки допомагає учням краще уявити перебіг і контекст подій минулого [15, с. 34].

Окрему групу інноваційних технологій становлять віртуальні екскурсії, які базуються на використанні засобів віртуальної та доповненої реальності. Вони дають можливість учням здійснювати умовні «подорожі» до історичних локацій, музеїв, архітектурних пам'яток, місць визначних подій і битв, недоступних для безпосереднього відвідування. Така форма роботи забезпечує ефект занурення в історичний простір і час, сприяючи кращому розумінню подій та їхнього культурно-цивілізаційного контексту. За спостереженнями І. В. Коваленка, віртуальні екскурсії не лише підвищують навчальну мотивацію, а й стимулюють

розвиток просторового мислення та здатність до історичної реконструкції [17, с. 78].

Значний дидактичний потенціал мають інтерактивні цифрові карти, які дозволяють динамічно відображати територіальні зміни, хід військових кампаній, міграційні процеси та інші просторово-часові явища. Використання таких карт сприяє формуванню в учнів умінь аналізувати історичні події в їх географічному вимірі та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

Доповнюють систему інноваційних засобів мобільні додатки та онлайн-освітні платформи, що забезпечують доступ до актуальних навчальних ресурсів, відеолекцій, інтерактивних завдань і курсів з історії. Використання таких платформ, як Coursera чи Khan Academy, розширює освітній простір учнів і сприяє індивідуалізації навчання [4¹, с. 102].

Ефективність упровадження інноваційних технологій у викладання історії підтверджується й зарубіжним педагогічним досвідом. Зокрема, у дослідженнях Гарольда Джонсона доведено, що інтерактивні симуляції та рольові моделі дозволяють учням глибше осмислювати складні історичні явища, оскільки створюють умови для активної участі в моделюванні подій минулого та прийнятті рішень у межах навчального сценарію.

Інноваційні технології охоплюють декілька великих груп:

- інформаційно-комунікаційні технології (мультимедіа, онлайн-платформи),
- інтерактивні (рольові ігри, дебати, симуляції),
- проєктні та дослідницькі технології,
- технології розвитку критичного мислення

Деталізуємо. Інноваційні технології навчання в сучасній шкільній історичній освіті доцільно розглядати як багатовимірну систему, що охоплює кілька взаємопов'язаних груп, кожна з яких виконує специфічну дидактичну функцію та сприяє формуванню ключових і предметних компетентностей учнів.

¹ Коваленко, І. В. Інноваційні методи вивчення історії у школі. – Львів: Освіта, 2019. – 298 с.

По-перше, **інформаційно-комунікаційні технології** (мультимедійні презентації, інтерактивні карти, відеоматеріали, онлайн-платформи та цифрові архіви) забезпечують візуалізацію навчального матеріалу, розширюють інформаційне поле уроку та створюють умови для роботи з різнотипними історичними джерелами. Їх використання сприяє підвищенню мотивації до навчання, розвитку інформаційної грамотності та формуванню вмінь самостійного пошуку, відбору й критичної оцінки інформації.

По-друге, **інтерактивні технології** (рольові та ділові ігри, дискусії, дебати, історичні симуляції) орієнтовані на активну взаємодію учнів між собою та з учителем. Вони моделюють соціально-історичні ситуації, залучають школярів до аналізу альтернативних позицій і точок зору, сприяють розвитку комунікативних умінь, аргументації власної думки та здатності до співпраці [4, с. 130].

По-третє, **проектні та дослідницькі технології** передбачають організацію навчальної діяльності, зорієнтованої на самостійне або групове розв'язання проблемних завдань. У процесі виконання проєктів учні навчаються формулювати дослідницькі питання, працювати з джерелами, узагальнювати матеріал і презентувати результати власної діяльності. Це сприяє інтеграції знань, розвитку пізнавальної автономії та формуванню навичок практичного застосування історичних знань [27].

По-четверте, **технології розвитку критичного мислення** спрямовані на формування в учнів умінь аналізувати історичні факти, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, розпізнавати упередження та маніпуляції, а також робити обґрунтовані висновки. Вони орієнтують навчальний процес не лише на засвоєння фактологічного матеріалу, а й на глибоке осмислення історичних процесів і подій.

Таким чином, комплексне поєднання зазначених груп інноваційних технологій забезпечує цілісність і результативність навчального процесу, підсилює діяльнісний та компетентнісний підходи у викладанні історії та

створює умови для формування активного, мислячого й відповідального громадянина [31, с. 4].

Сучасний етап розвитку освіти характеризується активним упровадженням інноваційних технологій навчання, що зумовлено переходом від знаннєвої до компетентнісної парадигми, посиленням ролі учня як суб'єкта освітнього процесу та необхідністю формування вміння застосовувати знання в реальних життєвих ситуаціях. Інноваційні технології навчання спрямовані на оновлення змісту, форм і методів навчальної діяльності, забезпечення її інтерактивності, практичної спрямованості та відповідності викликам сучасного суспільства. З огляду на різноманітність підходів і дидактичних рішень, доцільним є здійснення їх системної класифікації.

Основні підходи до класифікації інноваційних технологій навчання

1. За характером організації навчальної діяльності учнів

До цієї групи належать технології, що змінюють традиційну модель взаємодії між учителем і учнями та орієнтовані на активну участь здобувачів освіти в навчальному процесі. Серед них виокремлюють:

- **інтерактивні технології навчання**, що ґрунтуються на діалозі, співпраці, колективному розв'язанні навчальних завдань;
- **кооперативні технології**, спрямовані на роботу в малих групах із розподілом ролей і спільною відповідальністю за результат;
- **технології колективного навчання**, які передбачають обмін знаннями між учнями та взаємне навчання.

2. За домінуючою дидактичною метою

Залежно від провідної освітньої мети інноваційні технології поділяють на:

- **розвивальні**, орієнтовані на формування критичного мислення, творчих здібностей, рефлексії;
- **практико-орієнтовані**, спрямовані на застосування знань у змодельованих або реальних ситуаціях;
- **компетентнісно зорієнтовані**, які забезпечують інтеграцію знань, умінь, ціннісних установок і досвіду діяльності.

3. За ступенем використання цифрових та інформаційно-комунікаційних засобів

У контексті цифровізації освіти важливе місце посідає класифікація за рівнем залучення інформаційних технологій:

- **цифрові технології навчання**, що передбачають використання електронних ресурсів, онлайн-платформ, мультимедійних засобів;
- **змішані (blended) технології**, які поєднують традиційні форми навчання з цифровими інструментами;
- **дистанційні та онлайн-технології**, орієнтовані на організацію навчання за допомогою віртуального освітнього середовища.

4. За способом опрацювання навчального матеріалу

За цим критерієм інноваційні технології поділяють на:

- **проектні технології**, що базуються на самостійній або груповій роботі учнів над комплексною проблемою;
- **проблемно-орієнтовані технології**, які передбачають постановку проблемних питань і пошук шляхів їх розв'язання;
- **дослідницькі технології**, спрямовані на формування навичок аналізу, інтерпретації та узагальнення інформації.

5. За рівнем інтеграції змісту навчання

Залежно від характеру поєднання навчальних дисциплін виокремлюють:

- **міжпредметні технології**, що забезпечують інтеграцію знань із різних навчальних галузей;
- **контекстні технології**, орієнтовані на вивчення матеріалу в соціальному, культурному або історичному контексті;
- **модульні технології**, які передбачають структурування змісту навчання у логічно завершені тематичні блоки.

Класифікація інноваційних технологій навчання відображає багатовимірність сучасного освітнього процесу та різноманітність шляхів його оновлення. Систематизація інноваційних підходів за різними критеріями дає змогу більш усвідомлено добирати технології відповідно до цілей навчання,

вікових особливостей учнів і змісту навчального матеріалу. Для шкільної історичної освіти така класифікація створює методичне підґрунтя для поєднання традиційних і новаторських форм роботи, забезпечуючи підвищення ефективності навчання та формування ключових і предметних компетентностей учнів.

Інноваційні технології у викладанні історії характеризуються низкою суттєвих дидактичних переваг, які позитивно впливають на якість навчального процесу та результати навчання. Передусім інтерактивний характер сучасних цифрових засобів сприяє активному залученню учнів до освітньої діяльності, стимулює їхню пізнавальну активність і формує установку на свідоме, а не репродуктивне засвоєння історичного матеріалу. Безпосередня участь школярів у роботі з цифровими ресурсами, інтерактивними завданнями й візуальними моделями сприяє глибшому осмисленню навчального змісту.

Важливою перевагою інноваційних технологій є підвищення навчальної мотивації. Використання мультимедійних засобів, цифрових платформ та інтерактивних форматів робить уроки історії більш динамічними й емоційно насиченими, що викликає інтерес учнів до вивчення минулого та підтримує стійку зацікавленість предметом. Крім того, залучення сучасних технологій розширює доступ до різноманітних інформаційних джерел: електронних архівів, візуальних матеріалів, відеосвідчень, онлайн-ресурсів, які суттєво доповнюють і збагачують зміст традиційного підручника [30, с. 44].

Не менш значущим є потенціал інноваційних технологій у забезпеченні індивідуалізації навчання. Інтерактивні освітні платформи та цифрові сервіси дають змогу адаптувати темп, рівень складності та форми подачі матеріалу до індивідуальних освітніх потреб учнів, що сприяє реалізації персоналізованого підходу та підвищенню ефективності навчальної діяльності [3, с. 111].

Водночас упровадження інноваційних технологій у процес викладання історії супроводжується низкою проблем і викликів. Серед ключових із них – недостатній рівень технічного забезпечення закладів загальної середньої освіти, обмежений доступ до сучасного обладнання та цифрових ресурсів, а також

нерівні умови використання технологій у різних школах. Окрім того, істотною перешкодою залишається недостатня підготовленість педагогів до системного й методично виваженого застосування інноваційних засобів навчання. Як зазначає О. М. Петренко, у багатьох закладах освіти вчителі не завжди володіють необхідними цифровими компетентностями для ефективного використання інноваційних технологій у навчальному процесі [17, с. 90].

Окремої уваги потребує проблема оцінювання навчальних досягнень учнів в умовах використання цифрових та інтерактивних форматів навчання. Застосування інноваційних технологій актуалізує потребу в розробці нових підходів до контролю та оцінювання результатів навчальної діяльності, які б відповідали зміненим формам роботи, враховували процесуальний характер навчання та рівень сформованості ключових і предметних компетентностей [39, с. 90]. Сукупність зазначених викликів підкреслює необхідність комплексного підходу до впровадження інноваційних технологій, що передбачає модернізацію матеріально-технічної бази шкіл, підвищення кваліфікації педагогів і методичне оновлення освітніх програм.

Інноваційні технології докорінно трансформують традиційні підходи до викладання історії, забезпечуючи підвищення ефективності освітнього процесу та його відповідність сучасним вимогам. Їх використання сприяє не лише зростанню якості засвоєння навчального матеріалу, а й підвищенню пізнавальної мотивації учнів, роблячи навчання більш динамічним і змістовно насиченим. Залучення сучасних освітніх інструментів створює умови для формування в здобувачів освіти критичного мислення, умінь аналізувати історичні факти та усвідомлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями минулого й сучасності. Попри наявність окремих технічних і методичних труднощів, упровадження інноваційних технологій виступає важливим чинником оновлення та модернізації шкільної історичної освіти.

Інноваційні технології навчання історії в старшій школі мають значний педагогічний потенціал, оскільки дозволяють поєднати засвоєння складного історичного матеріалу з формуванням ключових і предметних компетентностей

учнів. Для старшокласників характерна здатність до абстрактного мислення, аналізу суперечливих явищ, усвідомлення багатоваріантності історичного розвитку, що створює сприятливі умови для впровадження інтерактивних, проєктних, дослідницьких і цифрових технологій. Особливо актуальним це є під час вивчення теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)», яка відзначається складністю, поліаспектністю та наявністю різних інтерпретацій.

Педагогічний потенціал інноваційних технологій у межах цієї теми полягає передусім у можливості подолання репродуктивного підходу до навчання історії. Застосування інтерактивних методів (дискусій, дебатів, рольових ігор, історичних симуляцій) сприяє активному включенню учнів у навчальний процес, формує вміння аргументовано відстоювати власну позицію, аналізувати історичні події з різних точок зору. Наприклад, моделювання ситуації вибору українського населення між арміями воюючих імперій або обговорення наслідків війни для різних соціальних груп дозволяє старшокласникам глибше усвідомити складність історичних процесів та моральні дилеми епохи.

Важливим складником педагогічного потенціалу інноваційних технологій є розвиток критичного мислення учнів. Тема Першої світової війни в Україні передбачає роботу з суперечливими джерелами, різними історичними наративами та оцінками. Технології розвитку критичного мислення (аналіз історичних документів, порівняння позицій, робота з візуальними джерелами, метод «товстих і тонких запитань») сприяють формуванню в учнів умінь встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, відрізняти факти від суджень, усвідомлювати вплив ідеологічних чинників на трактування минулого. У такий спосіб історичне знання постає не як сукупність готових істин, а як результат інтерпретації.

Значний педагогічний потенціал має використання інформаційно-комунікаційних технологій під час вивчення зазначеної теми. Мультимедійні презентації, інтерактивні карти бойових дій на українських землях, цифрові архіви документів і фотографій, онлайн-платформи для виконання завдань

дозволяють візуалізувати складні процеси, посилити емоційно-ціннісне сприйняття історичного матеріалу та підвищити мотивацію до навчання. Для старшокласників, які є представниками цифрового покоління, такі форми роботи є природними й ефективними, оскільки відповідають їхньому стилю сприйняття інформації.

Проектні та дослідницькі технології розкривають педагогічний потенціал теми через залучення учнів до самостійного пошуку й осмислення історичних фактів. Робота над мініпроектами, присвяченими участі українців у Першій світовій війні, впливу війни на повсякденне життя населення, культурні та національні процеси, сприяє формуванню дослідницьких умінь, інформаційної компетентності та відповідальності за результати власної діяльності. Такі технології дозволяють поєднати навчальну, виховну та розвивальну функції історичної освіти.

Таким чином, педагогічний потенціал інноваційних технологій у вивченні теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)» у старшій школі полягає у створенні умов для активного, осмисленого та особистісно значущого засвоєння історичного матеріалу. Їх застосування забезпечує перехід від знаннєвої до компетентнісної моделі навчання, сприяє розвитку критичного мислення, громадянської свідомості та історичної культури старшокласників.

Отже, інноваційні технології у вивченні історії в старшій школі постають як багатовимірний педагогічний інструмент, що забезпечує оновлення змісту, форм і методів навчання відповідно до компетентнісної парадигми освіти. Їх систематизація за характером організації навчальної діяльності, дидактичними цілями, рівнем використання цифрових засобів і способом опрацювання навчального матеріалу дає змогу усвідомлено та методично виважено добирати технології залежно від вікових особливостей учнів і специфіки історичної тематики. Такий підхід створює підґрунтя для поєднання традиційних і новаторських форм навчання, забезпечуючи цілісність і результативність освітнього процесу.

Особливу педагогічну цінність інноваційні технології набувають під час вивчення складних і поліаспектних тем новітньої історії України, зокрема теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)». Застосування інтерактивних, проектних, дослідницьких і цифрових технологій дозволяє подолати фрагментарне та репродуктивне засвоєння матеріалу, сприяє формуванню в учнів умінь аналізувати суперечливі історичні джерела, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, співвідносити події загальноєвропейської та національної історії. У результаті історичне знання набуває для старшокласників особистісного сенсу й осмислюється в ширшому соціокультурному контексті.

Водночас ефективне впровадження інноваційних технологій у шкільну історичну освіту потребує комплексного підходу, що передбачає належне матеріально-технічне забезпечення, підвищення цифрової та методичної компетентності вчителя, а також оновлення підходів до оцінювання навчальних досягнень учнів. За умови системного та педагогічно виваженого використання інноваційні технології стають важливим чинником підвищення якості історичної освіти, формування критичного мислення, громадянської свідомості та історичної культури старшокласників, що відповідає сучасним суспільним і освітнім викликам.

РОЗДІЛ 2

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «УКРАЇНА В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ» У СТАРШІЙ ШКОЛІ

2.1. Вікові та пізнавальні особливості учнів 10 класу в процесі вивчення історії

Вивчення історії в старшій школі здійснюється в умовах інтенсивного особистісного, інтелектуального та світоглядного становлення учнів, що зумовлює необхідність урахування їхніх вікових і пізнавальних особливостей під час організації освітнього процесу. Учні 10 класу перебувають на етапі ранньої юності, для якого характерні розвиток абстрактно-логічного мислення, здатність до узагальнень, критичного аналізу та рефлексії, а також формування стійких ціннісних орієнтацій. Саме ці характеристики створюють сприятливі передумови для опанування складних історичних понять, осмислення суперечливих подій минулого та усвідомлення їхнього значення в контексті національної й європейської історії.

Пізнавальна діяльність старшокласників вирізняється зростанням самостійності, вибіркової інтересів і прагненням до смислового пояснення історичних явищ, а не лише до відтворення фактологічного матеріалу. Учні цього віку здатні працювати з різнотипними історичними джерелами, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, порівнювати альтернативні інтерпретації подій і формулювати власні аргументовані судження. Водночас для них є важливими емоційна насиченість навчального матеріалу, проблемність і можливість співвіднести історичні події з актуальними соціальними та громадянськими викликами сучасності.

Особливої педагогічної уваги потребує вивчення теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)», яка містить складний комплекс воєнних, політичних, соціально-економічних і національних процесів. Для

десятикласників ця тема є важливою з огляду на її потенціал у формуванні історичної свідомості, розуміння драматизму історичного вибору та усвідомлення ролі України в європейських подіях початку ХХ ст. Урахування вікових і пізнавальних особливостей учнів 10 класу створює підґрунтя для доцільного використання інноваційних технологій навчання, які здатні забезпечити глибше осмислення змісту теми та підвищити ефективність історичної освіти в закладах загальної середньої освіти [40, с. 46].

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що старший шкільний вік є важливим етапом інтелектуального, соціального та особистісного становлення учнів. Для десятикласників характерний перехід до абстрактно-логічного мислення, що дає змогу оперувати узагальненими поняттями, теоретичними моделями та складними історичними категоріями. Учні здатні встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами та процесами, аналізувати передумови й наслідки історичних трансформацій. У процесі навчання історії це створює умови для глибшого осмислення суспільних змін і ролі людини в історії [38, с. 80]. Зростає інтерес до пояснення мотивів історичних діячів та логіки політичних рішень. Поступово формується потреба не лише відтворювати фактичний матеріал, а й інтерпретувати його. Саме тому врахування вікових особливостей старшокласників є необхідною умовою ефективно організації навчального процесу.

Пізнавальні можливості учнів 10 класу характеризуються активним розвитком логічних операцій аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення. Старшокласники здатні критично оцінювати історичну інформацію, зіставляти різні точки зору та формувати власні аргументовані судження. Вони починають усвідомлювати багатоваріантність історичного розвитку та неоднозначність інтерпретацій минулого. Це особливо важливо під час вивчення тем, пов'язаних із війнами та політичними кризами. Учні прагнуть з'ясувати не лише перебіг подій, а й глибинні причини історичних конфліктів. Така пізнавальна спрямованість сприяє зростанню навчальної мотивації. Водночас вона потребує застосування методів, що стимулюють аналітичне та критичне мислення [7].

Старшокласники демонструють здатність до роботи з різними типами історичних джерел, що суттєво розширює дидактичні можливості навчання. Учні 10 класу можуть аналізувати статистичні дані, мемуари, листування, офіційні документи, карти, військові накази та візуальні джерела. Така діяльність сприяє формуванню вмінь самостійного здобуття знань. Учні навчаються співвідносити джерельну інформацію з історичним контекстом. Вони поступово усвідомлюють суб'єктивність історичних свідчень і необхідність критичного підходу до них. Робота з різними джерелами активізує пізнавальну діяльність та інтерес до предмета. Водночас вона потребує чіткої організації та методичного супроводу з боку вчителя [6, с. 174]..

Особливістю навчальної діяльності учнів 10 класу є потреба в логічному структуруванні навчального матеріалу. За відсутності чіткої системи викладу складні історичні теми можуть сприйматися фрагментарно та поверхово. Старшокласники краще засвоюють інформацію, подану в послідовному та системному вигляді. Важливу роль відіграє чітке дотримання хронології та логіки розвитку подій. Саме тому ефективними є узагальнювальні схеми, таблиці, хронологічні стрічки та інтерактивні мапи. Такі засоби допомагають впорядкувати знання та зменшити перевантаження. Це є особливо актуальним під час вивчення історії Першої світової війни.

Важливою віковою особливістю десятикласників є зростання потреби в самореалізації та самоствердженні. Учні прагнуть висловлювати власну позицію, брати участь у дискусіях і відстоювати свої погляди. Для них важливо, щоб їхню думку почули й оцінили. Це створює сприятливі умови для застосування інтерактивних методів навчання. Дискусії, дебати та проблемні запитання стимулюють пізнавальну активність і відповідальність за власні судження. Учні вчаться аргументувати свої думки та поважати альтернативні позиції. Така діяльність має важливе виховне значення.

Соціальна зрілість учнів 10 класу проявляється у зростанні інтересу до суспільно значущих проблем. Старшокласники починають усвідомлювати себе як частину суспільства та історичного процесу. Їх цікавлять питання війни і

миру, відповідальності держави та особи, національної ідентичності. Події Першої світової війни стають для них не лише історичним фактом, а й підґрунтям для осмислення сучасних викликів. Учні прагнуть проводити паралелі між минулим і сучасністю. Це підсилює виховний потенціал історичної освіти. Інноваційні технології дозволяють реалізувати цей потенціал у повному обсязі.

Значне місце в пізнавальній діяльності старшокласників посідає емоційний компонент. Події воєнної історії викликають емоційний відгук, співпереживання та інтерес до людських долі [41, с. 134]. Учні 10 класу здатні емоційно реагувати на трагізм війни, масові втрати та соціальні потрясіння. Водночас вони можуть усвідомлювати складність морального вибору історичних діячів. Це створює умови для формування ціннісних орієнтацій. Важливо, щоб емоційність поєднувалася з раціональним аналізом. Саме такий баланс забезпечують інноваційні педагогічні технології.

Старшокласники демонструють готовність до виконання рольових та імітаційних завдань. Вони активно включаються в історичні симуляції, що моделюють процес прийняття рішень у складних умовах. Наприклад, учні можуть аналізувати політичні рішення воєнного часу або обговорювати позиції різних українських політичних сил у роки Першої світової війни. Такі завдання сприяють розвитку аналітичного мислення та емпатії. Учні починають глибше розуміти складність історичного вибору. Водночас формується навичка колективної роботи. Це підсилює навчальний і виховний ефект уроку [7].

Здатність до порівняльного аналізу є однією з провідних пізнавальних характеристик учнів 10 класу. Старшокласники можуть зіставляти події, явища та позиції різних історичних суб'єктів. Вони здатні аналізувати відмінності між політикою різних держав або рухів. Це особливо важливо під час вивчення Першої світової війни як глобального конфлікту. Учні вчать бачити Україну в контексті загальноєвропейських процесів. Такий підхід сприяє формуванню цілісного історичного бачення. Інноваційні технології допомагають реалізувати порівняльний аналіз на практиці [10].

Рівень самостійності учнів 10 класу дозволяє активно залучати їх до пошукової та дослідницької діяльності. Старшокласники здатні працювати з додатковими джерелами інформації, виконувати мініпроекти та презентувати результати досліджень. Вони поступово опановують навички планування власної діяльності. Така робота сприяє розвитку відповідальності та самоорганізації. Учні починають усвідомлювати цінність власного інтелектуального внеску. Це позитивно впливає на навчальну мотивацію. Інноваційні технології створюють умови для реалізації цих можливостей.

Формування історичного мислення є одним із ключових завдань навчання історії в 10 класі. Старшокласники здатні усвідомлювати історію як складний і багатовимірний процес. Вони навчаються аналізувати події з позицій різних учасників історичного процесу. Поступово формується вміння інтерпретувати факти та робити власні висновки. Це сприяє розвитку критичного мислення та медіаграмотності. Інноваційні методи навчання посилюють цей процес. Вони дозволяють поєднати теоретичні знання з практичною діяльністю [34, с. 17].

Цей віковий етап відзначається сукупністю специфічних викликів і психологічних новоутворень, центральним серед яких є процес особистісного та життєвого самовизначення. Провідним завданням розвитку стає формування системи життєвих цінностей, усвідомлення власного призначення, набуття внутрішньої позиції дорослої людини та розуміння себе як члена соціальної спільноти. Саме в цей період відбувається перехід від зовнішньо заданих орієнтирів до внутрішньо прийнятих смислів, що визначають подальшу життєву траєкторію юнака [28].

Психофізіологічний розвиток старшокласників характеризується завершенням основних етапів фізичного дозрівання організму, уповільненням темпів росту, зростанням м'язової маси та загальної працездатності. Спостерігається інтенсивний розвиток спеціальних і розумових здібностей, підвищується рівень сформованості абстрактно-логічного та теоретичного мислення. Паралельно активізується процес розвитку самосвідомості й індивідуальності, формуються міжособистісні стосунки з представниками

протилежної статі, актуалізується проблема професійного вибору. Завдання визначення власного життєвого шляху та пріоритетних цінностей у цей період набуває першочергового значення.

Вирішальну роль у подоланні зазначених вікових завдань відіграє характер взаємин між юнаком і дорослими. Своєчасна перебудова взаємодії з позиції «дорослий – дитина» на модель «дорослий – дорослий» є важливою умовою сприятливого психологічного клімату в родині та ефективного розв'язання завдань самовизначення. Старшокласник прагне зменшити надмірну опіку, звільнитися від тотального контролю та відстояти право на самостійний вибір у різних сферах життєдіяльності. За відсутності довіри й можливостей для самостійних рішень з боку батьків або педагогів нерідко виникає опір, а в окремих випадках – відкритий протест [28].

Найчастіше відстоювання автономії проявляється у сфері інтересів, дозвілля, вибору друзів, стилю зовнішнього вигляду та форм самовираження. Негативний сценарій розвитку взаємин із дорослими може призводити до конфліктів, емоційного відчуження, приховування значущої інформації, втрати довіри, формування дезадаптивних або адиктивних форм поведінки, залучення до сумнівних соціальних груп. Натомість позитивний сценарій передбачає збереження теплих і довірливих стосунків, розвиток упевненості в собі, відповідальності, здатності приймати виважені рішення, окреслення реалістичних планів самореалізації та гармонійний особистісний розвиток.

До основних труднощів цього вікового періоду належать адаптація до нового класного колективу або інтеграція нових учнів, встановлення конструктивних міжособистісних стосунків, зростання навчального навантаження та ускладнення освітніх вимог. Важливими викликами є також формування стійкої навчальної мотивації, готовності брати відповідальність за результати навчання і власне самовизначення, вибудовування особистісно значущих стосунків з протилежною статтю. Окреме місце посідає професійне самовизначення, що потребує поглиблення уявлень про різні сфери діяльності,

усвідомлення власних здібностей та інтересів, ознайомлення зі світом професій [28].

Водночас для старшокласників характерним є поступове повернення інтересу до навчальної діяльності порівняно з підлітковим віком, а також прагнення довести власну спроможність ухвалювати значущі життєві рішення. Це, як правило, позитивно позначається на емоційному стані як самих учнів, так і їхніх батьків та педагогів. Проте принципово важливим залишається питання сформованості в десятикласників навчальних умінь, здатності до теоретичного мислення, оперування науковими поняттями та подолання зростлого навчального навантаження. Пильна увага до індивідуальних освітніх інтересів і професійних намірів учнів, підтримка їхніх прагнень і допомога у поглибленні знань є необхідною умовою конструктивного розвитку.

Цей віковий етап наповнений сумнівами, екзистенційними запитаннями та активним пошуком власної унікальності й самобутності. В окремих випадках дорослі, намагаючись «подовжити дитинство» або відтермінувати прийняття рішень щодо професійного майбутнього дитини, нав'язують продовження навчання у старшій школі замість альтернативних освітніх траєкторій, зокрема здобуття фаху в закладах професійної чи фахової передвищої освіти. За таких умов навчання може сприйматися юнаком як вимушене «очікування», що супроводжується зниженням інтересу, відчуттям неуспішності, втратою довіри до дорослих і віри у власні сили [28].

Особливо небезпечним є поєднання дефіциту підтримки з постійним зовнішнім тиском і вимогами з боку дорослих щодо успішності та швидкого професійного вибору. У таких умовах знижується мотивація до відповідального самостійного вибору, формується пасивна життєва позиція. Натомість підтримка, прийняття, глибоке розуміння вікових особливостей, співпраця між батьками й педагогами, а за потреби – своєчасне залучення фахівців створюють передумови для успішної адаптації, ефективного самовизначення та вибору оптимальної освітньої траєкторії.

Таким чином, саме узгоджена позиція дорослих, орієнтована на партнерство, довіру й повагу до особистості старшокласника, сприяє становленню впевненої, соціально зрілої та професійно мотивованої особистості. Водночас це дає змогу зберегти емоційно близькі родинні взаємини та сприятливий психологічний клімат у шкільному колективі. Хоча думка однолітків і орієнтація на авторитети ровесників у цьому віці часто сприймаються як більш значущі, саме дорослі через власний приклад закладають моделі взаємодії зі світом, що надалі визначають стиль поведінки та систему цінностей юної людини.

У цей період розвитку в старшокласників відбуваються суттєві особистісні, когнітивні та емоційно-вольові зміни. Зокрема, трансформується уявлення про власну особистість: поглиблюється самоусвідомлення, відбувається переосмислення самооцінки зовнішності, інтелектуальних, моральних і вольових якостей. Паралельно спостерігається зростання рівня вольової саморегуляції, що виявляється у більшій здатності контролювати власну поведінку, емоції та діяльність [1].

Характерною ознакою цього віку є розвиток пізнавальних процесів: підвищується концентрація уваги, збільшується обсяг пам'яті, навчальний матеріал дедалі більше осмислюється на логічному рівні. Формується абстрактно-логічне мислення, що забезпечує здатність до оперування теоретичними поняттями, узагальнення, аналізу та синтезу інформації. Старшокласники дедалі частіше демонструють уміння самостійно орієнтуватися у складних питаннях, аргументувати власну позицію та приймати виважені рішення.

Важливим новоутворенням є становлення власного світогляду як цілісної системи поглядів, знань і переконань, що визначає ставлення до навколишнього світу, суспільства та самого себе. Водночас посилюється прагнення до самоствердження, підкреслення власної незалежності, оригінальності та автономності, що є природним виявом процесу особистісного самовизначення.

Поряд із цим зберігається потреба в авторитетній підтримці та повазі до порад старших, особливо за умови партнерського стилю взаємодії [1].

Емоційна сфера зазнає істотної перебудови: емоційні переживання стають глибшими, диференційованішими та більш усвідомленими, зростає чутливість до соціально значущих оцінок і подій. Провідним мотивом пізнавальної діяльності поступово стає прагнення до здобуття майбутньої професії, що зумовлює вибір навчальних інтересів, підвищення значущості окремих предметів і орієнтацію на перспективи подальшої освіти та самореалізації.

Для сучасного учня десятого класу, який навчається в умовах оновлення змісту та структури загальної середньої освіти, однією з ключових проблем стає соціально-психологічна адаптація до нової освітньої ситуації. Насамперед ідеться про адаптацію до зміненого соціального середовища, що часто пов'язана зі злиттям класних колективів, переходом до іншого класу або навіть закладу освіти. У профільній старшій школі більшість навчальних груп формується з учнів різних класів, що ускладнює процес міжособистісної взаємодії та потребує повторного налагодження комунікативних зв'язків. Водночас відбувається адаптація до нових вимог педагогів, які можуть суттєво відрізнятись від попереднього досвіду учнів. Це зумовлює підвищене психоемоційне навантаження на школярів. Усе зазначене потребує від учнів значних адаптаційних ресурсів [1].

Паралельно зі змінами соціального середовища відбувається трансформація системи навчальних вимог і критеріїв оцінювання. Для учня змінюється його статус у класному колективі, а також у системі взаємин «учень – учитель – батьки». Десятикласник змушений заново вибудовувати уявлення про себе, свою успішність і можливості, що нерідко супроводжується внутрішньою невпевненістю та напруженням. Особливо гостро це проявляється в умовах підвищеної уваги до результатів навчання у профільних класах. Учні відчувають зростання відповідальності за власні освітні досягнення. Це може як стимулювати розвиток, так і створювати додаткові труднощі в разі недостатньої підтримки.

Процес соціально-психологічної адаптації ускладнюється одночасним зростанням навчального навантаження відповідно до обраного профілю навчання. Кількість годин із профільних предметів збільшується, підвищуються вимоги до самостійної роботи, рівня аналізу та узагальнення навчального матеріалу. Часто школярі, обираючи профільний клас, не мають чіткого уявлення про специфіку майбутнього навчання та практичну цінність здобутих знань. Невизначеність освітніх і професійних перспектив негативно позначається на навчальній мотивації. У таких умовах навчання може набувати формального характеру, а учень виконує навчальні завдання «за інерцією». Це знижує ефективність освітнього процесу та особистісну залученість школярів [1].

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває педагогічна підтримка учнів на етапі навчання в 10 класі. Важливим завданням школи є допомога старшокласникам у формуванні усвідомлених цілей навчання на найближчі роки. Не менш значущим є сприяння в проектуванні індивідуальної освітньої та життєвої траєкторії учня. Усвідомлення зв'язку між навчальною діяльністю, майбутньою професією та особистими життєвими планами підвищує внутрішню мотивацію до навчання. Саме в цьому контексті інноваційні освітні технології можуть виступати ефективним засобом підтримки адаптації десятикласників, сприяючи не лише засвоєнню знань, а й формуванню відповідальності за власний вибір і розвиток.

Таким чином, вікові та пізнавальні особливості учнів 10 класу створюють сприятливі умови для використання інноваційних освітніх технологій у навчанні історії. Старшокласники мотивовані до пошуку, аналізу та інтерпретації історичної інформації. Вони здатні до активної взаємодії, дискусії та самостійної роботи. Інноваційні методи сприяють не лише кращому засвоєнню навчального матеріалу, а й розвитку навичок XXI століття.

2.2. Специфіка засвоєння старшокласниками теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)»

Засвоєння теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)» у старшій школі має низку специфічних особливостей, зумовлених як складністю історичного матеріалу, так і рівнем когнітивного та світоглядного розвитку учнів. Дана тема охоплює широкий спектр подій і процесів – від воєнних дій на українських землях до трансформацій соціальної структури, національного руху та політичних орієнтацій населення. Для старшокласників це вимагає не лише засвоєння значного обсягу фактів, а й уміння інтегрувати їх у цілісну історичну картину, розуміти багатовекторність розвитку України в умовах протистояння імперій.

Специфіка опрацювання цієї теми полягає також у необхідності осмислення суперечливих історичних явищ і неоднозначних оцінок, що існують у науковій та суспільній інтерпретації подій Першої світової війни. Старшокласники стикаються з проблемою подвійної лояльності українців, розділених між різними державними утвореннями, різними арміями та політичними проєктами. Така ситуація ускладнює сприйняття матеріалу, але водночас створює сприятливі умови для розвитку критичного мислення, уміння аналізувати альтернативні погляди, працювати з історичними джерелами та аргументовано відстоювати власну позицію.

Важливою особливістю засвоєння теми є її високий потенціал для формування громадянської та історичної свідомості старшокласників. Події Першої світової війни на українських землях дозволяють актуалізувати питання національного самовизначення, відповідальності особистості в умовах історичних викликів, ролі війни у зміні долі народів і держав. Саме тому ефективне вивчення цієї теми потребує використання таких методів і технологій навчання, які забезпечують не лише інформативність, а й осмислення, емоційне залучення та активну пізнавальну діяльність учнів, що в подальшому стане основою для розроблення та впровадження авторської методики навчання [8, с. 11].

Тема «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)» належить до складних для засвоєння розділів шкільного курсу історії, оскільки поєднує події світового масштабу з національним і регіональним контекстом. Старшокласникам необхідно одночасно осмислити причини та перебіг війни, участь українських земель у складі різних імперій, а також соціальні, економічні й культурні наслідки воєнних подій. Така багатовимірність теми ускладнює її сприйняття, особливо за умови традиційного інформаційно-репродуктивного викладу. Тому специфіка засвоєння матеріалу безпосередньо залежить від використаних методів навчання. Особливого значення набувають інноваційні технології, які дозволяють подати складний історичний матеріал у структурованій та доступній формі. Саме вони сприяють активному залученню учнів до пізнавального процесу.

Вивчення теми ускладнюється значною кількістю подій, фронтів і держав-учасниць війни, що потребує від учнів високого рівня абстрактного та аналітичного мислення. Старшокласникам складно співвіднести події загальноєвропейської війни з українськими реаліями, зокрема з перебуванням українців у складі різних армій. За таких умов надзвичайно важливо забезпечити наочність і логічну впорядкованість навчального матеріалу. Інноваційні технології навчання дають змогу візуалізувати історичні процеси та зменшити перевантаження інформацією. Використання схем, таблиць і цифрових ресурсів сприяє кращому розумінню взаємозв'язків між подіями. Це створює умови для усвідомленого, а не механічного засвоєння знань.

Під час вивчення теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)» учні демонструють вищий рівень розуміння матеріалу, коли він подається через особистісні історії учасників подій. Біографічні приклади дозволяють конкретизувати історичні явища та перевести їх із абстрактної площини у площину людського досвіду. Історії солдатів, офіцерів, біженців або членів родин мобілізованих сприяють емоційному залученню учнів. Такий підхід підвищує мотивацію до навчання та формує стійкий інтерес до теми. Особистісний вимір війни допомагає краще усвідомити її соціальні та

психологічні наслідки. Це особливо важливо для старшокласників, схильних до емпатії та моральних оцінок [13, с. 178].

У процесі вивчення історії здобувачі освіти мають систематично розвивати не лише пам'ять, а й уміння розв'язувати завдання, що вимагають самостійного судження та усвідомленого вибору. Важливим завданням історичної освіти є формування в учнів розуміння багатства й різноманіття світової історії, усвідомлення ролі історичних подій і постатей у становленні сучасного світу, а також осмислення історичних витоків і сутності сьогодення. У ході навчальної діяльності школярі оволодівають навичками самостійного мислення, критичного ставлення до інформації та аналізу різних, у тому числі суперечливих, джерел. Вивчення історії має орієнтувати учнів не на пасивне засвоєння готових положень щодо розвитку цивілізації, а на їх самостійне осмислення й узагальнення. Такий підхід сприяє розвитку аналітичного мислення, здатності до глибокого аналізу історичних процесів, а також формуванню організаційних умінь і інтелектуальної самостійності [38, с. 81].

Ефективним інструментом засвоєння матеріалу є використання інтерактивних карт, що відображають перебіг бойових дій на українських землях. Такі карти дозволяють простежити зміну лінії фронту, напрямки наступів і відступів, а також зони окупації. Учні можуть виконувати завдання на аналіз просторових змін, визначення стратегічного значення окремих регіонів. Інтерактивні елементи сприяють активній взаємодії з навчальним матеріалом. Робота з картами розвиває просторове мислення та вміння аналізувати історичну інформацію. Це значно підвищує якість засвоєння складних геополітичних процесів.

Мультимедійні технології відіграють важливу роль у формуванні цілісного уявлення про Першу світову війну. Використання документальних відео, анімацій і тематичних презентацій дозволяє поєднати текстову, візуальну й аудіальну інформацію. Перегляд відеоматеріалів про фронтове життя, тил, евакуацію населення сприяє глибшому емоційному сприйняттю теми. Після перегляду доцільно організувати обговорення або аналітичні завдання. Учні

навчаються співвідносити візуальну інформацію з історичними фактами. Це сприяє формуванню навичок критичного аналізу джерел.

На уроках історії доцільно системно впроваджувати методи розвитку критичного мислення, спрямовані на формування та вдосконалення в учнів і учениць умінь аналізувати й зіставляти різні типи історичних джерел, інтерпретувати отриману інформацію, аргументовано формулювати судження та робити узагальнені висновки. Ефективність засвоєння історичного матеріалу істотно зростає за умови використання інтерактивних методів навчання, зокрема рольових ігор, дебатів, віртуальних екскурсій, мозкового штурму та інших форм активної пізнавальної діяльності. Важливу роль у візуалізації історичних подій і підвищенні мотивації до вивчення минулого відіграє залучення відеоматеріалів, аудіоподкастів, освітніх онлайн-платформ та різноманітних цифрових ресурсів [24].

В умовах переходу закладів загальної середньої освіти до оновлених підходів і форм викладання історії педагогам доцільно активно використовувати потенціал відкритих онлайн-ресурсів як для організації освітнього процесу, так і для власного професійного розвитку та поглиблення історичного мислення на сучасному історичному й суспільствознавчому матеріалі. Водночас застосування таких ресурсів має відповідати віковим і пізнавальним особливостям учнів і учениць, бути методично виваженим і дидактично обґрунтованим. У цьому контексті педагог має:

- завчасно ознайомлюватися з усім відео- та текстовим контентом;
- забезпечувати його змістову відповідність темі й цілям уроку;
- розробляти завдання, що сприятимуть усвідомленню, аналізу та інтерпретації побаченого або прочитаного матеріалу [24].

Рекомендовано використовувати відеофрагменти тривалістю не більше 7–10 хвилин, що відповідає особливостям сприйняття старшокласників. Навчальні матеріали мають бути валідними, пізнавально привабливими та доступними для учнівства, а також спрямованими на формування предметних і ключових

компетентностей, а не виконувати лише ілюстративну чи фонову функцію в структурі уроку.

Особливу ефективність у засвоєнні теми мають емоційно насичені форми роботи, зокрема реконструкції історичних подій. Реконструкція окремих епізодів війни у вигляді рольових ігор дозволяє учням глибше зануритися в історичний контекст. Вони можуть виконувати ролі солдатів, офіцерів, лікарів або цивільного населення. Така діяльність сприяє розвитку комунікативних навичок і здатності до співпереживання. Рольові ігри активізують пізнавальну діяльність та підвищують зацікавленість учнів. Водночас вони допомагають усвідомити багатогранність історичних процесів.

Значний потенціал має аналіз фотографій і візуальних матеріалів воєнного часу. Фотодокументи дозволяють побачити реальні умови життя людей у період війни, зовнішній вигляд солдатів, наслідки бойових дій. Учні можуть отримувати завдання на опис, інтерпретацію та оцінку зображень. Така робота сприяє розвитку навичок аналізу візуальних джерел. Важливим є зіставлення фотографій із текстовими джерелами. Це допомагає сформувати цілісне бачення історичної реальності.

Особливе місце у вивченні теми посідає робота з листами та щоденниками учасників війни. Аналіз еґо-документів дозволяє розкрити внутрішній світ людини в умовах воєнного часу. Учні краще усвідомлюють психологічні переживання солдатів і цивільного населення. Такі джерела сприяють формуванню емпатії та гуманістичних цінностей. Робота з листами стимулює інтерес до теми й активізує пізнавальну діяльність. Водночас вона допомагає поєднати історичні факти з людськими долями [5, с. 17].

Проектні технології навчання дозволяють організувати глибоке й усвідомлене опрацювання матеріалу. Учні можуть працювати над проєктами, присвяченими окремим аспектам війни, наприклад, життю українців у тилу або участі українських військових формувань. Проєктна діяльність сприяє розвитку самостійності та відповідальності. Вона стимулює пошук і критичний аналіз інформації з різних джерел. Результати проєктів можуть бути представлені у

вигляді презентацій або цифрових продуктів. Це підвищує мотивацію та зацікавленість учнів.

Засвоєння теми ускладнюється великою кількістю нових понять і термінів. Інноваційні технології дозволяють ефективно працювати з понятійним апаратом. Використання ментальних карт і інтерактивних вправ сприяє систематизації термінів. Учні краще запам'ятовують ключові поняття через активну діяльність. Онлайн-квізи й тестування забезпечують оперативний зворотний зв'язок. Це допомагає своєчасно виявляти прогалини у знаннях.

Проблемно-пошукові методи є важливими для формування аналітичного мислення старшокласників. Учням доцільно пропонувати проблемні запитання, пов'язані з наслідками війни для України. Обговорення різних точок зору стимулює дискусію та аргументацію. Такі завдання сприяють розвитку критичного мислення. Учні навчаються робити власні висновки на основі фактів. Це забезпечує глибше засвоєння матеріалу.

Рольові дискусії дозволяють учням усвідомити складність суспільно-політичних процесів воєнного часу. Участь у дискусіях сприяє формуванню комунікативних умінь. Учні вчаться висловлювати й обґрунтовувати власну позицію. Такий підхід сприяє активному засвоєнню знань. Він також формує навички демократичного спілкування. Це відповідає сучасним освітнім цілям.

Дискусії та дебати виступають ефективним інструментом сучасної педагогіки, що дає змогу перетворити процес вивчення історії України не лише на змістовно насичений, а й на активний та інтерактивний. Зазначений метод ґрунтується на залученні здобувачів освіти до аналізу й оцінювання історичних явищ, що сприяє розвитку критичного мислення, умінь працювати з інформацією та аргументовано відстоювати власну позицію. Використання дискусійних форм навчання є особливо доцільним під час опрацювання суперечливих і багатовимірних подій вітчизняної історії.

Так, проблеми політичного вибору гетьманів або оцінювання діяльності визначних історичних постатей можуть розглядатися з різних ракурсів – соціального, політичного чи культурного. Такий підхід створює умови для

самостійного формування здобувачами освіти власного бачення складних історичних питань на основі аналізу джерел, документальних свідчень та наукових інтерпретацій. Під час організації дебатів викладач може залучати сучасні цифрові засоби, зокрема інтерактивні платформи для голосування чи обміну думками, а також мультимедійні матеріали, що дають змогу оперувати візуальними й текстовими аргументами. Застосування таких технологій не лише підвищує навчальну мотивацію, а й сприяє формуванню цифрової компетентності здобувачів освіти, що є важливою складовою їхньої підготовки в умовах інформаційного суспільства [11].

Значну увагу слід приділяти соціально-економічним наслідкам війни. Інфографіка та інтерактивні таблиці полегшують сприйняття статистичних даних. Учні можуть аналізувати зміни в економіці та демографії. Такі завдання сприяють розвитку логічного мислення. Вони допомагають побачити війну як комплексне явище. Це поглиблює розуміння теми.

Інтеграція історії з іншими навчальними предметами підвищує ефективність засвоєння матеріалу. Міжпредметні зв'язки дозволяють розглядати війну в ширшому контексті. Учні бачать взаємозв'язок історичних подій з літературою та географією. Це сприяє формуванню цілісного світогляду. Інноваційні технології полегшують таку інтеграцію. Вони роблять навчання більш змістовним.

Опанування історичного матеріалу з опорою на знання з інших галузей науки забезпечує більш ґрунтовне осмислення історичних подій та усвідомлення їхнього значення для сучасних суспільних процесів. Застосування інноваційних методів навчання заохочує здобувачів середньої та вищої освіти до використання міждисциплінарного підходу, що сприяє цілісному баченню історичного розвитку. Орієнтовані на гуманістичні засади, такі методи створюють сприятливі умови для особистісного зростання, самореалізації та розвитку творчого потенціалу здобувачів вищої освіти [11].

Рефлексивні завдання сприяють особистісному осмисленню теми. Написання есе або коротких роздумів допомагає учням узагальнити знання. Такі

завдання розвивають уміння формулювати власні думки. Вони сприяють глибшому розумінню історичних процесів. Рефлексія формує відповідальне ставлення до історії. Це важливо для громадянського виховання.

Інноваційні технології навчання дозволяють враховувати індивідуальні особливості учнів. Використання цифрових платформ забезпечує диференційований підхід. Учні можуть працювати у власному темпі. Це підвищує ефективність навчання. Інтерактивні інструменти стимулюють самостійну роботу. Вони сприяють розвитку навчальної автономії.

Поєднання традиційних і інноваційних методів забезпечує оптимальні умови для засвоєння теми. Чітка структура уроку сприяє системності знань. Інноваційні форми роботи підвищують мотивацію. Такий підхід забезпечує баланс між теорією і практикою. Учні отримують глибші знання. Це підвищує якість навчального процесу.

Узагальнення результатів навчання свідчить про ефективність інноваційних методів у подоланні труднощів сприйняття теми. Учні краще розуміють український вимір Першої світової війни. Вони усвідомлюють соціальні та гуманітарні наслідки конфлікту. Інноваційні технології роблять тему доступною та зрозумілою. Це сприяє стійкому інтересу до історії. Навчання стає більш результативним.

Особливості засвоєння теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)» у 10 класі зумовлені не лише складністю історичного матеріалу, а й віковими характеристиками старшокласників. Учні цього віку вже здатні до абстрактного мислення, узагальнень і встановлення причинно-наслідкових зв'язків, проте потребують чіткої логіки викладу та структурованості навчального матеріалу. Вивчення теми в межах кількох уроків створює сприятливі умови для поступового занурення в історичний контекст без перевантаження інформацією. Поетапний розгляд змісту дозволяє формувати цілісне бачення подій Першої світової війни на українських землях. Водночас багатоурочна структура теми відкриває можливості для застосування

різноманітних інноваційних технологій навчання. Це позитивно впливає на якість засвоєння матеріалу.

Перший урок теми «Початок Першої світової війни і Україна», присвячений початку Першої світової війни та становищу України напередодні конфлікту, має вступний і орієнтаційний характер. На цьому етапі важливо сформувати в учнів загальне уявлення про причини війни, систему міжнародних відносин і геополітичне положення українських земель. Саме тому структура уроку вибудовується від актуалізації опорних знань і мотивації до поступового введення ключових понять і базових історичних фактів, які слугують основою для подальшого поглибленого вивчення теми. Урок орієнтований не на відтворення великого обсягу інформації, а на створення цілісного уявлення про передумови війни та місце України в системі міжнародних відносин початку ХХ ст. Детальна розробка такого уроку розміщена в додатку В.

Важливим елементом уроку є проблемно-мотиваційний компонент, що реалізується через постановку дискусійних запитань і залучення учнів до активного обговорення. Проблемне запитання щодо можливості уникнення Україною участі у війні стимулює формування критичного мислення, спонукає учнів до аналізу причинно-наслідкових зв'язків та усвідомлення залежності долі українських земель від політики імперських держав. Такий підхід забезпечує особистісну значущість навчального матеріалу й формує пізнавальну мотивацію до подальшого вивчення теми.

Змістовий компонент уроку поєднує загальноєвропейський і національний рівні аналізу історичних подій. Розгляд причин Першої світової війни відбувається з опорою на узагальнювальні схеми, інфографіку та візуальні матеріали, що відповідає принципам наочності й доступності навчання. Паралельно акцентується увага на геополітичному становищі України, що дозволяє конкретизувати навчальний матеріал і показати безпосередній вплив глобального конфлікту на українське суспільство. Робота з картами, хронологічними таблицями та текстовими джерелами сприяє розвитку аналітичних умінь і просторового мислення старшокласників.

Суттєву роль у структурі уроку відіграє використання інноваційних освітніх технологій, які забезпечують активну участь учнів у навчальному процесі. Інтерактивні онлайн-опитування, цифрові карти, мультимедійні презентації та елементи сторітелінгу сприяють переходу від пасивного сприйняття інформації до діяльнісного засвоєння знань. Такі технології дозволяють оперативно з'ясувати рівень попередніх уявлень учнів, візуалізувати складні історичні процеси та створити умови для спільного обговорення й співпраці в групах. Водночас вони відповідають віковим особливостям учнів 10 класу та їхньому досвіду взаємодії з цифровим середовищем.

Звернення до «людського виміру» війни через аналіз особистих свідчень і емоційно забарвлених історій посилює виховний потенціал уроку та сприяє формуванню історичної емпатії. Завершальні етапи уроку, побудовані на рефлексивних методах, дають змогу учням узагальнити отримані знання, співвіднести їх із початковими гіпотезами та усвідомити значення вивченого матеріалу. Таким чином, перший урок теми, збагачений інноваційними технологіями, виконує функцію концептуального й методичного орієнтира, закладаючи підґрунтя для подальшого системного вивчення Першої світової війни та її впливу на історичну долю України.

Другий урок «Воєнні дії на території України в 1914–1917 роках», є найбільш насиченим фактологічно [36, с. 20-24]. Саме на цьому етапі в учнів можуть виникати труднощі, пов'язані з великою кількістю подій, назв операцій і переміщень військ. Тому особливо ефективним є використання інтерактивних карт, хронологічних стрічок і мультимедійних презентацій. Завдання на відтворення перебігу бойових дій у формі схем або візуальних маршрутів полегшують сприйняття матеріалу. Учні 10 класу краще запам'ятовують інформацію, коли можуть самостійно «простежити» події на карті. Це сприяє розвитку просторового та логічного мислення.

Третій урок «Вплив Першої світової війни на українські землі», присвячений впливу Першої світової війни на українські землі, має виразний аналітичний і узагальнювальний характер [36, с. 25-29]. Учні залучаються до

осмислення соціально-економічних, демографічних і культурних наслідків війни. Для старшокласників важливо бачити не лише перебіг подій, а й їхні наслідки для суспільства. Інноваційні технології, зокрема інфографіка та інтерактивні таблиці, дозволяють наочно продемонструвати зміни в економіці, рівні життя населення, масштаб втрат. Завдання на порівняння довоєнного та воєнного періодів сприяють формуванню аналітичних умінь. Такий урок допомагає учням перейти від запам'ятовування фактів до їх осмислення.

Окреме місце у структурі вивчення теми займає *четвертий урок «Повсякденне життя на фронті та в тилу»*. Саме цей матеріал є найбільш доступним для емоційного сприйняття старшокласниками [36, с. 30-35]. Робота з фотографіями, листами, щоденниковими записами дозволяє учням побачити війну очима її безпосередніх учасників. Аналіз таких джерел сприяє формуванню емпатії та гуманістичного ставлення до історії. Учні активно включаються в обговорення, оскільки тема повсякденності близька їхньому життєвому досвіду. Це підвищує зацікавленість і сприяє глибшому засвоєнню матеріалу.

Практична робота «Перша світова як виклик людському виживанню: жінки у війні, діти-сироти, біженці, військовополонені, скалічені солдати», передбачена програмою, відіграє важливу роль у закріпленні та узагальненні знань з теми. Вона дозволяє перейти від пасивного сприйняття інформації до активної пізнавальної діяльності. Учні можуть виконувати завдання, пов'язані з аналізом історичних джерел, реконструкцією подій або створенням мініпроектів [16, с. 71]. Така форма роботи відповідає віковим особливостям десятикласників, які прагнуть самостійності та самовираження. Практична діяльність сприяє розвитку критичного мислення та навичок роботи з інформацією. Водночас вона забезпечує міцність і усвідомленість знань.

Узагальнювальний урок за розділом дозволяє систематизувати матеріал і сформуванню цілісного уявлення про український досвід Першої світової війни. На цьому етапі доцільно використовувати інтерактивні методи повторення, зокрема онлайн-вікторини, ментальні карти або узагальнювальні схеми. Учні 10 класу

краще сприймають повторення у формі активної діяльності, а не традиційного опитування. Такий підхід дозволяє виявити рівень сформованості знань і вмінь. Він також сприяє розвитку рефлексії та усвідомленню значущості вивченої теми.

Таким чином, багатоурочна структура вивчення теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)» у 10 класі створює оптимальні умови для її повноцінного засвоєння. Поєднання різних типів уроків, інноваційних технологій і активних методів навчання відповідає віковим та пізнавальним особливостям старшокласників. Це дозволяє не лише передати значний обсяг історичної інформації, а й сформувати стійкий інтерес до історії, здатність до аналізу та емпатійного осмислення минулого.

В організації освітнього процесу доцільно забезпечувати диференційований підхід із урахуванням формування в учнів навичок самоосвітньої діяльності. Обдаровані школярі потребують підвищеної уваги та індивідуалізації навчання з метою повноцінного розкриття їхнього інтелектуального й творчого потенціалу. Особистісно орієнтована модель викладання історії сприяє розвитку в учнів уміння працювати з різноманітною інформацією про історичний процес, самостійно конструювати власні інтерпретації окремих періодів, подій чи явищ, а також формувати цілісні історичні уявлення.

Важливим результатом такого підходу є опанування здобувачами освіти методів і технологій пізнання історичного минулого, зокрема навичок орієнтування в інформаційному просторі, історичного аналізу та критики, пояснення причинно-наслідкових зв'язків, прогнозування й моделювання історичних ситуацій.

Учитель історії, виконуючи роль фасилітатора навчального процесу, створює психологічно комфортне освітнє середовище, забезпечує змістову насиченість і ритмічність засвоєння знань. Водночас гуманістична спрямованість історичної освіти передбачає осмислення історичних і філософських ідей як відображення людського буття, пошуку місця людини у

світі та формування ціннісного ставлення до природи, суспільства й власного життєвого шляху [38, с. 81].

Отже, специфіка засвоєння теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)» полягає у необхідності комплексного та інноваційного підходу. Поєднання фактологічного матеріалу з емоційними та візуальними компонентами забезпечує глибоке розуміння. Інноваційні технології навчання сприяють інтеграції знань і навичок. Вони формують критичне мислення та емпатію. Це забезпечує повноцінне засвоєння історичного матеріалу старшокласниками.

РОЗДІЛ 3

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА НАВЧАЛЬНІ РЕЗУЛЬТАТИ СТАРШОКЛАСНИКІВ З ІСТОРІЇ

3.1. Організація та методика проведення експериментального дослідження

У процесі виконання п'ятого завдання був здійснений педагогічний експеримент, який охоплював три послідовні етапи: констатувальний, формувальний та контрольний. Експеримент проводився на базі Лебединського ЗЗСО №7 у 10-А та 10-Б класах. 10-А клас було визначено як експериментальну групу, де впроваджувалися інноваційні технології, тоді як 10-Б клас виступав контрольною групою, у якій навчання здійснювалося за традиційною методикою.

Педагогічний експеримент у межах магістерського дослідження було спрямовано на перевірку ефективності впровадження інноваційних технологій у процес вивчення теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)» у закладах загальної середньої освіти. Вихідним положенням дослідження стала гіпотеза про те, що цілеспрямоване й систематичне використання інноваційних освітніх технологій у навчанні історії сприятиме підвищенню рівня сформованості історичних знань старшокласників, розвитку їхнього історичного мислення, умінь аналізувати історичні джерела та події, а також формуванню ключових компетентностей.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що застосування інтерактивних карт, мультимедійних матеріалів, симуляцій, проєктних і проблемно-аналітичних завдань забезпечує активізацію пізнавальної діяльності учнів, підвищує мотивацію до вивчення історії та створює умови для глибшого осмислення складних і багатовимірних процесів Першої світової війни. За таких

умов навчання історії перестає бути репродуктивним і набуває дослідницького, діяльнісного характеру.

Відповідно до сформульованої гіпотези було визначено такі завдання педагогічного експерименту:

- з'ясувати вихідний рівень сформованості історичних знань учнів з теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)»;
- експериментально перевірити вплив інноваційних технологій на якість засвоєння навчального матеріалу;
- простежити динаміку змін у рівнях сформованості історичних знань старшокласників у процесі формувального впливу;
- здійснити порівняльний аналіз результатів навчання учнів експериментальної та контрольної груп;
- узагальнити результати експерименту та визначити ефективність запропонованої методики.

Констатувальний етап: виявлення вихідного рівня знань з теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)».

Констатувальний етап педагогічного експерименту мав на меті визначення початкового рівня сформованості історичних знань учнів старшої школи з теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)», а також виявлення типових труднощів у засвоєнні навчального матеріалу. На цьому етапі важливо було зафіксувати вихідні показники, які слугували базою для подальшого порівняльного аналізу результатів експериментального навчання.

Для забезпечення об'єктивності результатів одна з паралельних груп (10-А клас) була визначена як експериментальна, а інша (10-Б клас) – як контрольна. Добір саме паралельних класів зумовлювався необхідністю мінімізувати вплив зовнішніх чинників, пов'язаних із віковими, програмними та організаційними відмінностями, що дало змогу порівнювати результати навчання в однакових освітніх умовах.

На констатувальному етапі використовувався комплекс діагностичних методик, спрямованих на виявлення рівня засвоєння учнями основних змістових компонентів теми. Діагностичний інструментарій включав тестові завдання різних рівнів складності, завдання на роботу з історичною картою, хронологічні вправи та короткі аналітичні завдання відкритого типу. Такий підхід дозволив оцінити не лише обсяг фактологічних знань, а й уміння учнів орієнтуватися в історичному часі та просторі, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, інтерпретувати історичні події й процеси.

Особлива увага під час констатувального етапу приділялася перевірці сформованості вмінь працювати з історичними джерелами та картографічним матеріалом. Учням пропонувалися завдання, що передбачали аналіз уривків історичних документів, визначення позицій історичних діячів, а також локалізацію подій Першої світової війни на карті українських земель. Це дало змогу виявити характерні труднощі, пов'язані з осмисленням багатовимірності історичних процесів та взаємозв'язку подій загальноєвропейського й українського контекстів.

Методи встановлення вихідного рівня сформованості історичних знань (констатувальний етап).

Для встановлення вихідного рівня сформованості історичних знань учнів з теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)» на констатувальному етапі педагогічного експерименту було використано комплекс взаємодоповнювальних методів педагогічного дослідження. Такий підхід забезпечував об'єктивність і повноту діагностики, оскільки дозволяв оцінити не лише обсяг засвоєної інформації, а й характер історичного мислення учнів, рівень сформованості просторово-часових уявлень та аналітичних умінь.

Провідним методом виступало діагностичне тестування, яке охоплювало завдання різного рівня складності та різних типів. Тестові завдання з вибором однієї або кількох правильних відповідей використовувалися для перевірки фактологічних знань, термінологічної обізнаності та розуміння ключових подій і явищ Першої світової війни в українському контексті. Хронологічні завдання

дозволяли виявити здатність учнів упорядковувати історичні події в часі, співвідносити українські події із загальноєвропейськими процесами та бачити динаміку історичного розвитку.

Комплекс діагностичних завдань, застосований на констатувальному етапі педагогічного експерименту, був спрямований на комплексне виявлення вихідного рівня сформованості історичних знань старшокласників з теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)» (Додаток А). Розроблення його ґрунтувалося на розумінні історичних знань не лише як сукупності фактів, а як цілісної системи уявлень про події, процеси, просторово-часові зв'язки та соціально-політичні наслідки. Саме тому діагностичний інструментарій поєднував різні типи завдань, що дозволяло оцінити як репродуктивний, так і аналітичний рівні навчальної діяльності учнів.

Структура завдань передбачала використання тестових, хронологічних, картографічних та аналітичних завдань відкритого типу. Тестові завдання забезпечували перевірку базових фактологічних знань, термінологічної обізнаності та розуміння ключових подій Першої світової війни в українському контексті. Хронологічні завдання дозволяли з'ясувати рівень сформованості в учнів умінь орієнтуватися в історичному часі, встановлювати послідовність подій та співвідносити українську історію з загальноєвропейськими процесами. Поєднання цих видів завдань сприяло більш об'єктивній оцінці початкових навчальних результатів.

Важливим методом діагностики стала робота з контурною картою, що застосовувалася для встановлення рівня сформованості просторових історичних уявлень. Учні виконували завдання на самостійне нанесення меж українських земель у складі імперій, локалізацію зон бойових дій та визначення геополітичного положення України в умовах світового воєнного конфлікту. Відсутність готових підписів і позначень унеможливлювала механічне відтворення інформації та дозволяла виявити реальний рівень просторової орієнтації й розуміння історико-географічного контексту подій

Такий підхід був принциповим, оскільки дозволяв виявити реальний рівень сформованості просторових історичних уявлень учнів, їхню здатність самостійно локалізувати події, визначати прикордонний характер українських земель та розуміти геополітичне значення території України в умовах світового збройного конфлікту. Завдання з картою сприяли переходу від формального відтворення знань до їх осмисленого застосування.

Доповнювальним методом виступали аналітичні завдання відкритого типу, спрямовані на перевірку здатності учнів до осмислення історичних процесів, встановлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання узагальнених висновків. Аналіз відповідей учнів давав змогу оцінити рівень аргументації, логіку міркувань, уміння застосовувати історичні знання в нестандартних навчальних ситуаціях. Сукупне використання тестування, картографічних та аналітичних методів забезпечило комплексне визначення вихідного рівня сформованості історичних знань і створило надійне підґрунтя для подальшого формувального етапу експерименту.

Аналітичні завдання відкритого типу виконували діагностичну функцію щодо виявлення здатності учнів аргументовано висловлювати власні судження, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та узагальнювати історичний матеріал. Їх використання дозволило простежити, наскільки учні усвідомлюють специфіку становища України в роки Першої світової війни та розуміють довгострокові наслідки цього періоду для подальших визвольних процесів. У сукупності запропонована методика забезпечила системне й багатоаспектне уявлення про вихідний рівень підготовки старшокласників і створила надійне підґрунтя для подальшого формувального впливу.

Оцінювання результатів констатувального етапу педагогічного експерименту здійснювалося за чотирирівневою шкалою навчальних досягнень: високий, достатній, середній і низький рівні. В основу оцінювання було покладено сукупність критеріїв, що охоплювали повноту й усвідомленість знань, сформованість хронологічних і просторових уявлень, уміння працювати з

історичною картою та джерелами, а також здатність до аналітичного мислення й аргументації.

Високий рівень сформованості історичних знань характеризувався ґрунтовними, системними та усвідомленими знаннями з теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)». Учні цього рівня вільно оперували історичними фактами й поняттями, правильно встановлювали хронологічну послідовність подій, упевнено орієнтувалися в історичному просторі та безпомилково виконували завдання з контурною картою. Вони демонстрували здатність аналізувати причини й наслідки подій, встановлювати міжпредметні та міжподієві зв'язки, аргументовано висловлювати власні судження та робити узагальнені висновки.

Достатній рівень передбачав загалом правильне та усвідомлене засвоєння навчального матеріалу з окремими неточностями. Учні цього рівня володіли основними фактами й поняттями теми, орієнтувалися в ключових подіях і процесах Першої світової війни на українських землях, правильно виконували більшість тестових і хронологічних завдань. Під час роботи з картою вони допускали незначні помилки в локалізації подій або меж, а в аналітичних завданнях потребували додаткових уточнень для повнішого розкриття причинно-наслідкових зв'язків.

Середній рівень характеризувався фрагментарними знаннями та переважно репродуктивним характером навчальної діяльності. Учні могли відтворювати окремі факти, дати та події, однак відчували труднощі у встановленні хронологічної послідовності, узагальненні матеріалу та поясненні історичних процесів. Робота з контурною картою виконувалася частково або з помітними помилками, а аналітичні завдання зводилися до коротких, описових відповідей без належного обґрунтування.

Низький рівень сформованості історичних знань виявлявся у відсутності цілісного уявлення про події Першої світової війни в українському контексті. Учні цього рівня демонстрували значні прогалини у знаннях фактів і понять, не орієнтувалися в хронології та просторовому розміщенні подій, не могли

самостійно виконувати завдання з картою. Аналітичні завдання викликали суттєві труднощі або не виконувалися, відповіді мали випадковий, несистемний характер.

Оцінювання рівня сформованості історичних знань учнів здійснювалося за сукупністю критеріїв, що відображають різні аспекти історичного пізнання. До таких критеріїв було віднесено когнітивний (повнота та системність знань), хронологічний (уміння орієнтуватися в історичному часі), просторово-географічний (здатність локалізувати події на карті) та аналітико-інтерпретаційний (уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки й формулювати узагальнені висновки). Сукупність зазначених критеріїв дала змогу комплексно оцінити рівень сформованості історичних знань учнів у межах педагогічного експерименту.

Аналіз виконаних завдань показав, що учні експериментальної та контрольної груп мають близькі показники за всіма рівнями, що свідчить про порівнюваність груп. В обох класах домінували середній і достатній рівні, тоді як високий рівень був характерний для незначної частини учнів, а низький – проявлявся у труднощах узагальнення матеріалу та аргументації власних висновків.

Результати первинної діагностики засвідчили, що учні експериментальної та контрольної груп мали приблизно однаковий рівень сформованості історичних знань. В обох групах переважали середній і достатній рівні засвоєння матеріалу, тоді як високий рівень було зафіксовано в незначній кількості учнів. Водночас виявлено типові труднощі, пов'язані з розумінням ролі українських земель у воєнно-політичних планах воюючих держав, аналізом соціально-економічних наслідків війни та узагальненням історичних фактів.

Отримані на констатувальному етапі результати засвідчили необхідність удосконалення методики вивчення теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)» шляхом упровадження інноваційних технологій, здатних активізувати пізнавальну діяльність учнів і сприяти глибшому осмисленню історичного матеріалу. Саме ці вихідні дані стали основою для організації

формувального етапу педагогічного експерименту та подальшого аналізу динаміки навчальних результатів.

Перед початком формувального етапу педагогічного експерименту було здійснено кількісно-якісний аналіз рівня сформованості історичних знань учнів експериментальної та контрольної груп з теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)». Узагальнення результатів констатувального етапу подано у вигляді відсоткового співвідношення учнів за чотирирівневою шкалою навчальних досягнень, що дало змогу об'єктивно порівняти вихідні показники обох груп. Результати подано у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Рівень сформованості історичних знань учнів з теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)» на констатувальному етапі

Критерій	Рівень	Експериментальна група (ЕГ), %	Контрольна група (КГ), %
Когнітивний (повнота й системність знань)	Високий	12 %	8 %
	Достатній	28 %	32%
	Середній	44 %	40 %
	Низький	16 %	20%
Хронологічний (орієнтація в історичному часі)	Високий	10 %	6 %
	Достатній	26 %	30 %
	Середній	46 %	42 %
	Низький	18 %	22 %
Просторово-географічний (робота з картою)	Високий	8 %	6 %
	Достатній	24 %	28 %
	Середній	48 %	44 %
	Низький	20 %	22 %
Аналітико-інтерпретаційний (причинно-наслідкові зв'язки)	Високий	6 %	4 %
	Достатній	22 %	24 %
	Середній	50 %	46 %
	Низький	22 %	26 %

Аналіз отриманих результатів засвідчує, що на початковому етапі навчання історії обидві групи характеризуються подібною структурою сформованості історичних знань, що дає підстави вважати їх порівнюваними. Домінування середнього та достатнього рівнів свідчить про наявність базових

знань з теми, проте водночас указує на обмежену сформованість умінь цілісного осмислення історичних процесів, встановлення складних причинно-наслідкових зв'язків і застосування знань у нових навчальних ситуаціях.

Наявність учнів з низьким рівнем сформованості історичних знань у кожній із груп виявляє типові труднощі у засвоєнні матеріалу, зокрема фрагментарність знань, недостатню орієнтацію в історичному просторі та труднощі під час виконання аналітичних і картографічних завдань. Водночас незначна частка учнів з високим рівнем підготовки засвідчує, що традиційні підходи до вивчення теми не забезпечують повною мірою розвиток історичного мислення та пізнавальної самостійності старшокласників.

Аналіз результатів констатувального етапу педагогічного експерименту свідчить про загалом подібний рівень сформованості історичних знань учнів експериментальної та контрольної груп за всіма визначеними критеріями. Це підтверджує репрезентативність вибірки та створює належні умови для подальшого порівняльного аналізу результатів на формувальному й контрольному етапах експерименту.

За **когнітивним критерієм** (повнота й системність знань) у обох групах переважає середній рівень сформованості знань, що свідчить про фрагментарне засвоєння навчального матеріалу та недостатню систематизацію знань про події Першої світової війни. Частка учнів із високим і достатнім рівнями є відносно невеликою, тоді як наявність значної кількості учнів із низьким рівнем указує на труднощі у відтворенні та узагальненні історичної інформації.

Результати за **хронологічним критерієм** демонструють, що більшість учнів обох груп мають труднощі з орієнтацією в історичному часі та встановленням послідовності подій. Домінування середнього рівня сформованості хронологічних умінь свідчить про часткове засвоєння часових зв'язків між подіями та недостатню сформованість уміння співвідносити українські події з загальноєвропейським перебігом Першої світової війни.

Аналіз **просторово-географічного критерію** засвідчує низький рівень сформованості картографічних умінь у значній частини учнів як

експериментальної, так і контрольної груп. Більшість учнів демонструють середній рівень умінь роботи з історичною картою, що проявляється у труднощах локалізації подій, визначення територіальних меж і пояснення впливу географічного чинника на перебіг воєнних дій на українських землях.

За **аналітико-інтерпретаційним критерієм** у обох групах переважає середній і низький рівні сформованості знань, що свідчить про недостатній розвиток умінь встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, аналізувати наслідки війни та формулювати узагальнені висновки. Це підтверджує переважно репродуктивний характер знань учнів на початковому етапі дослідження та обґрунтовує необхідність цілеспрямованого впровадження інноваційних технологій у процес навчання.

Отже, результати констатувального етапу педагогічного експерименту засвідчують наявність спільних проблем у сформованості історичних знань учнів експериментальної та контрольної груп і водночас підтверджують доцільність реалізації формульованого етапу, спрямованого на підвищення якості знань, розвиток історичного мислення та аналітичних умінь старшокласників.

Таким чином, результати констатувального етапу вказують на доцільність цілеспрямованого впровадження інноваційних технологій у процес вивчення теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)». Зафіксований вихідний рівень сформованості історичних знань створює необхідні передумови для подальшого формульованого впливу та дає змогу об'єктивно простежити динаміку змін у результатах навчання на контрольному етапі педагогічного експерименту.

Отримані результати констатувального етапу педагогічного експерименту засвідчили наявність системних труднощів у сформованості історичних знань учнів за всіма визначеними критеріями, зокрема когнітивним, хронологічним, просторово-географічним та аналітико-інтерпретаційним. Переважання середнього та низького рівнів сформованості знань в експериментальній і контрольній групах свідчить про фрагментарний характер засвоєння

навчального матеріалу та недостатній розвиток історичного мислення старшокласників у межах традиційного навчання.

Водночас близькі показники сформованості знань у двох групах на початковому етапі дослідження підтверджують коректність добору вибірки та створюють необхідні умови для подальшого експериментального впливу. Виявлені проблеми у засвоєнні змісту теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)» актуалізували потребу в цілеспрямованому використанні інноваційних технологій навчання, спрямованих на активізацію пізнавальної діяльності учнів, розвиток аналітичних умінь та формування цілісного історичного бачення.

З огляду на це подальший етап педагогічного експерименту – формувальний – було зорієнтовано на системне впровадження інноваційних освітніх технологій у процес вивчення зазначеної теми з метою підвищення рівня сформованості історичних знань учнів експериментальної групи та перевірки ефективності запропонованої методики.

Формувальний етап педагогічного експерименту.

Формувальний етап педагогічного експерименту був спрямований на перевірку ефективності впровадження інноваційних технологій у процес вивчення теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)» у старшій школі. На цьому етапі основна увага зосереджувалася на активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитку їхнього історичного мислення, умінь аналізувати події та історичні джерела, а також на формуванні ключових компетентностей через застосування сучасних методів і форм навчання. Формувальний вплив здійснювався в експериментальній групі, тоді як у контрольній групі навчання проводилося за традиційною методикою.

Важливою дидактичною передумовою організації формувального етапу стала структура теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)» у шкільному курсі історії 10 класу. Тема охоплює чотири повноцінні уроки та передбачає виконання практичної роботи, що забезпечує достатній часовий ресурс для глибокого й послідовного опрацювання навчального матеріалу. Така

структура дала змогу організувати педагогічний експеримент максимально якісно, оскільки створювала умови для поетапного впровадження інноваційних технологій, спостереження за динамікою їхнього впливу та фіксації змін у навчальних результатах учнів.

У процесі формувального етапу в експериментальній групі застосовувалися різноманітні інноваційні освітні технології, зокрема інтерактивні методи навчання, мультимедійні засоби, робота з цифровими історичними картами, елементами симуляцій та проєктної діяльності. Значна увага приділялася використанню проблемно-пошукових і аналітичних завдань, які спонукали учнів до самостійного осмислення історичних подій, встановлення причинно-наслідкових зв'язків та інтерпретації історичних фактів у ширшому європейському контексті. Такі методи сприяли переходу від репродуктивного засвоєння знань до діяльнісного та дослідницького навчання.

Наявність кількох уроків у поєднанні з практичним завданням створила оптимальні умови для системного, всебічного та детального дослідження ефективності запропонованої методики навчання. Послідовне використання інноваційних технологій дало змогу не лише урізноманітнити навчальний процес, а й цілеспрямовано формувати в учнів уміння працювати з інформацією, критично оцінювати історичні події та аргументовано висловлювати власні судження. Саме результати цього етапу стали підґрунтям для подальшого контрольного зрізу та порівняльного аналізу сформованості історичних знань учнів.

Формувальний етап педагогічного експерименту (поурочна реалізація).

Формувальний етап педагогічного експерименту здійснювався в межах вивчення розділу «Україна в роки Першої світової війни» відповідно до чинної навчальної програми з історії України для 10 класу. Тематична структура розділу, що включає чотири навчальні уроки та практичну роботу, створила сприятливі умови для послідовного й системного впровадження інноваційних

технологій навчання, а також для поетапного формування історичних знань і вмінь учнів.

Урок 1. Початок Першої світової війни і Україна

На першому уроці формувального етапу основна увага зосереджувалася на формуванні цілісного уявлення про передумови та початок Першої світової війни, а також про місце українських земель у воєнно-політичних планах провідних держав. У процесі навчання застосовувалися інтерактивні методи («мозковий штурм», робота в малих групах), мультимедійна презентація з використанням інфографіки та цифрові історичні карти, що дозволяло візуалізувати складні геополітичні процеси. Інноваційні технології сприяли активізації пізнавальної діяльності учнів і формуванню умінь співвідносити події української історії з європейським контекстом.

Урок 2. Воєнні дії на території України в 1914–1917 роках

Другий урок був спрямований на осмислення перебігу воєнних дій на українських землях упродовж 1914–1917 рр. Ключовими інноваційними технологіями стали робота з інтерактивними картами, елементи симуляцій бойових дій та аналітичні завдання з картографічним матеріалом. Учні самостійно аналізували зміну лінії фронту, визначали стратегічне значення українських територій і робили висновки щодо наслідків воєнних операцій. Такий підхід сприяв розвитку просторового мислення та вмінь аналізувати історичні події в динаміці.

Урок 3. Вплив Першої світової війни на українські землі

Під час третього уроку увага зосереджувалася на соціально-економічних і політичних наслідках війни для українських земель. У межах формувального етапу активно застосовувалися проблемно-пошукові методи, аналіз статистичних матеріалів, робота з історичними джерелами в цифровому форматі та дискусійні технології. Учні виконували завдання, що вимагали критичного осмислення інформації та формулювання аргументованих висновків, що сприяло розвитку історичного мислення й умінь узагальнення.

Урок 4. Повсякденне життя на фронті та в тилу

Четвертий урок мав виразний гуманітарний і ціннісний вимір та був спрямований на формування емоційно-ціннісного ставлення до історичного минулого. У процесі навчання використовувалися візуальні джерела (фотографії, плакати, ілюстрації), мультимедійні матеріали, елементи сторітелінгу та метод аналізу історичних ситуацій. Інноваційні технології дозволили залучити учнів до осмислення повсякденного досвіду людей в умовах війни, сприяли розвитку емпатії та здатності бачити історію через призму людських долі.

Практична робота № 1.

«Перша світова як виклик людському виживанню: жінки у війні, діти-сироти, біженці, військовополонені, скалічені солдати»

Практична робота стала логічним підсумком формувального етапу педагогічного експерименту та передбачала проєктну діяльність учнів із використанням цифрових джерел, візуальних матеріалів і презентаційних технологій. Учні працювали в групах, аналізували різні соціальні категорії населення, узагальнювали інформацію та представляли результати у формі мініпроєктів або мультимедійних презентацій. Такий формат забезпечив інтеграцію знань, розвиток комунікативних і дослідницьких умінь, а також дозволив комплексно оцінити ефективність застосованих інноваційних технологій.

Узагальнюючи результати формувального етапу педагогічного експерименту, слід зазначити, що поурочне й системне впровадження інноваційних технологій у процес вивчення теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)» забезпечило цілісне й глибоке опрацювання навчального матеріалу. Структура теми, яка охоплює чотири уроки та практичну роботу, створила оптимальні умови для послідовного формування історичних знань, умінь і компетентностей старшокласників, а також для цілеспрямованого педагогічного впливу в межах експериментального навчання.

Застосування інтерактивних, мультимедійних, картографічних, проблемно-пошукових і проєктних технологій сприяло активізації пізнавальної діяльності учнів та переходу від репродуктивного засвоєння матеріалу до

аналітичного й дослідницького рівня навчання. Учні мали змогу працювати з різними видами історичних джерел, осмислювати події в широкому європейському та соціокультурному контексті, а також формувати власні судження щодо перебігу й наслідків Першої світової війни для України.

Таким чином, формувальний етап створив необхідні передумови для позитивних змін у рівнях сформованості історичних знань учнів експериментальної групи та дозволив підготувати надійну основу для проведення контрольного етапу педагогічного експерименту. Отримані результати дали можливість об'єктивно простежити динаміку сформованості історичних знань і вмінь старшокласників та здійснити порівняльний аналіз ефективності традиційних і інноваційних підходів до навчання історії.

3.2. Аналіз результатів експерименту та динаміка змін показників навчальних досягнень

Контрольний етап педагогічного експерименту був спрямований на підсумкове оцінювання результативності впровадження інноваційних технологій у процес вивчення теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)». Його основним завданням стало виявлення динаміки змін у рівнях навчальних досягнень учнів експериментальної групи порівняно з вихідними показниками констатувального етапу, а також зіставлення результатів експериментальної та контрольної груп.

Для проведення контрольного зрізу було використано **комплекс діагностичних методів**, аналогічних за структурою до інструментарію констатувального етапу, проте з оновленим змістовим наповненням завдань. Такий підхід забезпечив можливість коректного порівняльного аналізу результатів, водночас унеможливив механічне відтворення учнями раніше засвоєних відповідей. Контрольні завдання були спрямовані на перевірку не лише обсягу знань, а й рівня їх осмисленості та здатності застосовувати історичний матеріал у нових навчальних ситуаціях.

Основним методом оцінювання результатів виступало підсумкове діагностичне тестування, яке включало тестові завдання різних рівнів складності. Вони дозволяли перевірити сформованість системних знань про події, процеси та явища Першої світової війни в українському контексті, а також здатність учнів правильно використовувати історичні поняття й терміни. Оновлення змісту тестових завдань полягало в зміні формулювань, варіативності запитань і використанні нових прикладів, що вимагали осмисленого вибору відповіді.

Важливим методом контрольного етапу стала робота з контурною картою, спрямована на перевірку рівня сформованості просторових історичних уявлень. Учням пропонувалися завдання на локалізацію ключових подій, визначення стратегічного значення українських земель у перебігу війни та встановлення взаємозв'язку між географічним положенням і характером воєнних дій. У порівнянні з констатувальним етапом, контрольні картографічні завдання мали ускладнений характер і вимагали узагальнення просторової інформації, а не її простого відтворення.

Доповнювальним методом оцінювання стали аналітичні завдання відкритого типу, які дозволяли виявити рівень розвитку історичного мислення учнів. Аналіз відповідей давав змогу оцінити здатність старшокласників встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, аргументувати власну позицію, узагальнювати історичні факти та робити обґрунтовані висновки щодо наслідків Першої світової війни для України. Саме ці завдання виступали індикатором якісних змін у навчальних досягненнях, сформованих у процесі використання інноваційних технологій.

Підсумкове діагностичне тестування (контрольний етап педагогічного експерименту).

Підсумкове діагностичне тестування, проведене на контрольному етапі педагогічного експерименту, було спрямоване на виявлення рівня сформованості історичних знань і вмінь учнів з теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)» після завершення формувального впливу. Його

метою стало встановлення не лише кількісних змін у навчальних досягненнях, а й якісних зрушень у способах мислення старшокласників, зокрема в умінні осмислювати історичні події, аналізувати їх у ширшому контексті та робити узагальнені висновки.

Структура тестування передбачала використання завдань різних типів, що дозволяло комплексно оцінити навчальні результати. Зокрема, тестові завдання закритого типу були спрямовані на перевірку системності знань і розуміння ключових характеристик становища України в роки війни (наприклад, визначення причин поділу українських земель між ворогуючими імперіями або вибір твердження, яке найточніше відображає роль України у воєнному протистоянні). Такі завдання вимагали від учнів не механічного відтворення фактів, а усвідомленого співвіднесення історичної інформації.

Для перевірки сформованості хронологічних умінь використовувалися завдання на встановлення послідовності подій та визначення їх історичної значущості. Учні мали розташувати події у правильному часовому порядку або встановити відповідність між роками й подіями, пов'язаними з перебігом Першої світової війни та її наслідками для України. Такі завдання дозволяли виявити здатність старшокласників бачити динаміку історичного процесу та взаємозв'язок між воєнними й політичними подіями.

Важливим компонентом підсумкового тестування стали картографічні завдання з використанням контурної карти України. Учням пропонувалося самостійно позначити українські землі у складі Російської та Австро-Угорської імперій, визначити напрями основних бойових дій і пояснити, чому саме ці території стали ареною воєнного протистояння. Такі завдання дозволяли оцінити рівень сформованості просторових історичних уявлень і здатність поєднувати географічні чинники з аналізом історичних подій.

Аналітичні завдання відкритого типу були спрямовані на перевірку розвитку історичного мислення учнів і здатності до аргументації. Зокрема, учням пропонувалося пояснити, чому українці опинилися по різні боки фронту, або обґрунтувати тезу про те, що Перша світова війна загострила українське

національне питання. Виконання таких завдань давало змогу виявити рівень уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, узагальнювати навчальний матеріал і застосовувати історичні знання для осмислення складних соціально-політичних процесів. Отримані результати стали основою для аналізу динаміки навчальних досягнень і підтвердження ефективності використання інноваційних технологій у процесі навчання історії.

Таким чином, застосування комплексу взаємопов'язаних методів контрольного етапу забезпечило цілісну та об'єктивну оцінку результативності педагогічного експерименту. Поєднання тестових, картографічних і аналітичних методів дозволило зафіксувати динаміку змін показників навчальних досягнень і створило підґрунтя для порівняльного аналізу результатів експериментальної та контрольної груп.

Оцінювання результатів контрольного етапу здійснювалося за тими самими критеріями та чотирирівневою шкалою навчальних досягнень, що й на констатувальному етапі, що забезпечило коректність порівняльного аналізу. Особлива увага приділялася здатності учнів самостійно аналізувати історичні події, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, орієнтуватися в історичному просторі та аргументовано висловлювати власні судження. Саме ці показники розглядалися як ключові індикатори ефективності застосування інноваційних технологій. Результати показано у таблиці 3.2.

Дані контрольного етапу педагогічного експерименту засвідчують істотні відмінності у рівнях навчальних досягнень учнів експериментальної та контрольної груп. В експериментальній групі спостерігається суттєве зростання частки учнів з високим і достатнім рівнями навчальних досягнень, що свідчить про підвищення якості засвоєння навчального матеріалу та сформованості історичних умінь. Водночас кількість учнів із низьким рівнем у цій групі зведена до мінімуму.

У контрольній групі позитивні зрушення мають значно менш виражений характер і переважно стосуються переходу окремих учнів із низького до середнього рівня. Структура навчальних досягнень у цій групі загалом зберігає

риси, притаманні констатувальному етапу, що свідчить про обмежений вплив традиційних методів навчання на розвиток аналітичних і дослідницьких умінь старшокласників.

Таблиця 3.1.

Рівень сформованості історичних знань учнів з теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)» на контрольному етапі

Критерій	Рівень	Експериментальна група (ЕГ), %	Контрольна група (КГ), %
Когнітивний (повнота й системність знань)	Високий	36 %	16 %
	Достатній	40 %	32 %
	Середній	20 %	36 %
	Низький	4 %	16 %
Хронологічний (орієнтація в історичному часі)	Високий	32 %	14 %
	Достатній	40 %	30 %
	Середній	22 %	28 %
	Низький	6 %	18 %
Просторово-географічний (робота з картою)	Високий	28 %	12 %
	Достатній	40 %	30 %
	Середній	24 %	40 %
	Низький	8 %	18 %
Аналітико-інтерпретаційний (причинно-наслідкові зв'язки)	Високий	24 %	10 %
	Достатній	40 %	28 %
	Середній	28 %	42 %
	Низький	8 %	20 %

Таким чином, порівняльний аналіз результатів контрольного етапу підтверджує результативність упровадження інноваційних технологій у процес вивчення теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)» та дозволяє зробити висновок про їх позитивний вплив на навчальні досягнення учнів експериментальної групи.

Аналіз результатів контрольного етапу педагогічного експерименту засвідчує істотні відмінності у рівні сформованості історичних знань учнів експериментальної та контрольної груп за всіма визначеними критеріями. Отримані дані свідчать про позитивну динаміку сформованості знань в експериментальній групі, що підтверджує результативність цілеспрямованого

впровадження інноваційних технологій у процес вивчення теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)».

За **когнітивним критерієм**, який відображає повноту та системність знань, учні експериментальної групи демонструють значно вищий рівень сформованості знань порівняно з контрольною групою. Переважання високого та достатнього рівнів свідчить про краще засвоєння ключових понять, подій і процесів, а також про здатність учнів експериментальної групи відтворювати навчальний матеріал не фрагментарно, а в логічно впорядкованій і системній формі. У контрольній групі зберігається значна частка учнів із середнім і низьким рівнями, що вказує на переважно репродуктивний характер знань.

Результати за **хронологічним критерієм** засвідчують, що учні експериментальної групи значно краще орієнтуються в історичному часі, встановлюють послідовність подій та співвідносять українські події з загальноєвропейським контекстом Першої світової війни. Це є наслідком системного використання хронологічних вправ, інтерактивних ліній часу та проблемних завдань у межах формувального етапу. У контрольній групі хронологічні вміння сформовані менш стабільно, що проявляється у домінуванні середнього рівня.

Аналіз **просторово-географічного критерію** показує, що учні експериментальної групи продемонстрували вищий рівень умінь працювати з історичною картою, локалізувати події та пояснювати взаємозв'язок між географічним положенням українських земель і перебігом воєнних дій. Це підтверджує ефективність використання контурних і цифрових карт, картографічних завдань та візуалізацій. У контрольній групі, попри певні позитивні зрушення, залишається значна частка учнів, які відчують труднощі під час просторового аналізу історичних подій.

За **аналітико-інтерпретаційним критерієм**, що відображає здатність встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та формулювати узагальнені висновки, перевага експериментальної групи є особливо показовою. Учні цієї групи частіше демонструють вміння аргументовано пояснювати історичні

явища, аналізувати наслідки Першої світової війни для України та застосовувати знання в аналітичних завданнях відкритого типу. У контрольній групі аналітичні вміння залишаються менш сформованими, що свідчить про обмежені можливості традиційних методів навчання щодо розвитку історичного мислення.

Узагальнюючи результати, можна стверджувати, що контрольний етап педагогічного експерименту підтвердив ефективність запропонованої методики використання інноваційних технологій у процесі вивчення теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)». Зафіксовані відмінності між експериментальною та контрольною групами свідчать про позитивний вплив формувального етапу на рівень сформованості історичних знань учнів та створюють підґрунтя для загальних висновків дослідження.

Зростання частки учнів із високим рівнем навчальних досягнень в експериментальній групі пояснюється насамперед системним використанням інтерактивних, мультимедійних і проблемно-пошукових технологій на формувальному етапі. Учні набули досвіду самостійного аналізу історичних подій, роботи з цифровими картами, візуальними та текстовими джерелами, що сприяло глибшому осмисленню навчального матеріалу та розвитку історичного мислення.

Збільшення кількості учнів із достатнім рівнем свідчить про підвищення загальної навчальної мотивації та кращу структурованість знань. Перехід частини учнів із середнього до достатнього рівня був зумовлений поетапним упровадженням інноваційних технологій у межах кожного уроку та практичної роботи, що дало змогу поступово формувати вміння аналізувати, узагальнювати та аргументувати історичні судження.

Значне скорочення частки учнів із низьким рівнем навчальних досягнень в експериментальній групі свідчить про ефективність диференційованого та діяльнісного підходів до навчання. Використання різних форм роботи (індивідуальної, групової, проєктної) створило умови для залучення всіх учнів до активної пізнавальної діяльності, що позитивно вплинуло на загальну

динаміку результатів і підтвердило доцільність упровадження інноваційних технологій у шкільній історичній освіті.

З метою узагальнення результатів педагогічного експерименту та наочного відображення змін, що відбулися у сформованості історичних знань учнів у процесі вивчення теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)», було здійснено порівняльний аналіз показників констатувального та контрольного етапів. Такий підхід дозволяє простежити динаміку змін рівнів сформованості знань учнів експериментальної й контрольної груп та оцінити вплив упроваджених інноваційних технологій на якість навчальних результатів.

Аналіз динаміки рівнів сформованості історичних знань учнів з теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)» засвідчує суттєві якісні зміни, що відбулися в експериментальній групі впродовж педагогічного експерименту, та дає змогу порівняти їх із результатами контрольної групи. Початкові показники констатувального етапу в обох групах були близькими за значеннями, що підтверджує коректність організації експерименту та валідність подальшого порівняльного аналізу.

Отримані результати контрольного етапу педагогічного експерименту засвідчують стійку позитивну динаміку рівнів сформованості історичних знань учнів експериментальної групи за всіма визначеними критеріями. Порівняння показників констатувального та контрольного етапів дозволяє зробити висновок про зростання повноти й системності знань, поліпшення хронологічної та просторової орієнтації, а також про розвиток аналітико-інтерпретаційних умінь старшокласників.

Виявлені зміни мають не фрагментарний, а комплексний характер, оскільки охоплюють як репродуктивні, так і продуктивні компоненти історичного пізнання. Особливо показовою є динаміка за аналітико-інтерпретаційним критерієм, що свідчить про перехід учнів експериментальної групи від простого відтворення фактів до усвідомленого аналізу історичних подій і процесів. У контрольній групі позитивні зрушення є менш вираженими та не носять системного характеру.

У таблиці 3.3 подано узагальнені дані, що відображають динаміку рівнів сформованості історичних знань учнів за основними критеріями впродовж педагогічного експерименту. Порівняння результатів на різних етапах дослідження дає змогу виявити характер і спрямованість змін, а також обґрунтувати висновки щодо результативності застосованої методики навчання історії України в закладах загальної середньої освіти.

Таблиця 3.3.

*Динаміка рівнів сформованості історичних знань учнів з теми
«Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)»*

Критерій	Рівень	Експериментальна група (ЕГ), %		Контрольна група (КГ), %	
		Констат. етап	Контр. етап	Констат. етап	Контр. етап
Когнітивний (повнота й системність знань)	Високий	12 %	36 %	8 %	16 %
	Достатній	28 %	40 %	32%	32 %
	Середній	44 %	20 %	40 %	36 %
	Низький	16 %	4 %	20%	16 %
Хронологічний (орієнтація в історичному часі)	Високий	10 %	32 %	6 %	14 %
	Достатній	26 %	40 %	30 %	30 %
	Середній	46 %	22 %	42 %	28 %
	Низький	18 %	6 %	22 %	18 %
Просторово-географічний (робота з картою)	Високий	8 %	28 %	6 %	12 %
	Достатній	24 %	40 %	28 %	30 %
	Середній	48 %	24 %	44 %	40 %
	Низький	20 %	8 %	22 %	18 %
Аналітико-інтерпретаційний (причинно-наслідкові зв'язки)	Високий	6 %	24 %	4 %	10 %
	Достатній	22 %	40 %	24 %	28 %
	Середній	50 %	28 %	46 %	42 %
	Низький	22 %	8 %	26 %	20 %

За когнітивним критерієм у експериментальній групі простежується чітка позитивна динаміка: зменшення частки учнів із середнім і низьким рівнями сформованості знань та відповідне зростання високого й достатнього рівнів. Це свідчить про суттєве підвищення повноти та системності знань, кращу орієнтацію учнів у змісті теми, здатність відтворювати навчальний матеріал у

логічно впорядкованій формі. У контрольній групі зміни мають менш виражений характер і здебільшого обмежуються незначним перерозподілом між середнім і низьким рівнями.

Аналіз **хронологічного критерію** демонструє, що учні експериментальної групи значно покращили вміння орієнтуватися в історичному часі, встановлювати послідовність подій та співвідносити українські події з загальноєвропейським перебігом Першої світової війни. Така динаміка є наслідком системного використання хронологічних вправ, інтерактивних стрічок часу та проблемно-пошукових завдань на формувальному етапі. У контрольній групі спостерігається збереження домінування середнього рівня, що свідчить про недостатню сформованість стійких хронологічних умінь.

За **просторово-географічним критерієм** динаміка змін в експериментальній групі є особливо показовою. Значне скорочення частки учнів із середнім і низьким рівнями та зростання високого й достатнього рівнів підтверджує ефективність використання контурних і цифрових карт, картографічних завдань і візуальних матеріалів. Учні експериментальної групи продемонстрували кращу здатність локалізувати події, аналізувати просторові чинники та пояснювати їхній вплив на перебіг воєнних дій. У контрольній групі позитивні зміни є помірними й не носять системного характеру.

Найбільш виразна різниця між експериментальною та контрольною групами простежується за **аналітико-інтерпретаційним критерієм**. У експериментальній групі відбулося помітне зростання частки учнів, здатних встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, аналізувати наслідки Першої світової війни для України та формулювати узагальнені висновки. Це свідчить про розвиток історичного мислення й перехід від репродуктивного до аналічного рівня засвоєння знань. У контрольній групі аналітичні вміння залишаються недостатньо сформованими, що вказує на обмежені можливості традиційних методів навчання у розвитку цього компонента.

Узагальнюючи результати, можна стверджувати, що динаміка рівнів сформованості історичних знань учнів експериментальної групи має системний

і стійкий характер та охоплює всі визначені критерії. Отримані дані переконливо підтверджують ефективність упроваджених інноваційних технологій у процес вивчення теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)» і свідчать про доцільність їх використання в практиці шкільної історичної освіти.

Проведений педагогічний експеримент, що охоплював констатувальний, формувальний та контрольний етапи, дав змогу комплексно дослідити вплив інноваційних технологій на рівень сформованості історичних знань учнів з теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)». Результати констатувального етапу засвідчили наявність спільних проблем у сформованості знань учнів експериментальної та контрольної груп, що створило підґрунтя для об'єктивного експериментального впливу.

У ході формувального етапу було реалізовано систему інноваційних освітніх технологій, спрямованих на активізацію пізнавальної діяльності учнів, розвиток історичного мислення та формування цілісного уявлення про події Першої світової війни в українському контексті. Контрольний етап засвідчив, що цілеспрямоване й поетапне використання інтерактивних, мультимедійних, картографічних і проблемно-пошукових методів забезпечує істотне підвищення рівня сформованості історичних знань за когнітивним, хронологічним, просторово-географічним та аналітико-інтерпретаційним критеріями.

Отримані результати підтверджують гіпотезу дослідження та доводять ефективність запропонованої методики вивчення теми «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)» у закладах загальної середньої освіти. Педагогічний експеримент засвідчив, що інноваційні технології не лише сприяють підвищенню якості історичних знань, а й створюють умови для розвитку критичного мислення, аналітичних умінь і навчальної мотивації старшокласників, що відповідає сучасним вимогам шкільної історичної освіти.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження виконано всі поставлені завдання.

1. В межах першого завдання проаналізовано термінологічний апарат дослідження, розкрито сутність понять «інновація», «інноваційні технології», «педагогічна інновація» та визначено їхнє значення у шкільній історичній освіті.

Проведений термінологічний аналіз довів, що поняття «інновація» у педагогічній площині означає не просто нововведення, а якісно новий підхід до організації освітнього процесу, який змінює характер взаємодії між учителем і учнем та сприяє підвищенню навчальної мотивації. «Інноваційні технології» у навчанні історії розглядаються як системно організовані методи й прийоми, що забезпечують активну, дослідницьку, творчу діяльність учнів. «Педагогічна інновація» відображає трансформацію традиційних підходів, у результаті якої навчання стає інтерактивним, особистісно орієнтованим і компетентісно спрямованим.

З'ясовано, що для шкільної історичної освіти інновації мають ключове значення, адже сприяють формуванню в учнів умінь аналізувати історичні джерела, працювати з інформацією, критично оцінювати події та висловлювати аргументовані судження. Наприклад, використання цифрових мап бойових дій Першої світової війни, інтерактивних хронологічних ліній або 3D-моделей озброєння дозволяє старшокласникам краще зрозуміти масштабність воєнних процесів і роль України в них. Термінологічна база також стала фундаментом для визначення структури подальшого дослідження.

Вважаємо, що інноваційні технології в історичній освіті є не додатковим елементом, а необхідною умовою модернізації навчального процесу, осучаснення змісту та підвищення його ефективності. Саме чітке розуміння термінології дало можливість коректно інтерпретувати теоретичні та практичні аспекти використання інновацій у вивченні складних історичних тем.

2. Відповідно до другого завдання, проведений аналіз класифікацій довів, що інноваційні технології охоплюють декілька великих груп: інформаційно-комунікаційні технології (мультимедіа, онлайн-платформи), інтерактивні

(рольові ігри, дебати, симуляції), проєктні та дослідницькі технології, а також технології розвитку критичного мислення. Кожна група має власні дидактичні можливості для вивчення теми «Україна в роки Першої світової війни». Наприклад, симуляція дипломатичних переговорів Антанти та Четверного союзу допомагає учням зрозуміти складність міжнародних рішень.

З'ясовано, що використання мультимедійних ресурсів – документальних хронік, інтерактивних карт фронтів, архівних фото та персональних історій військових – значно підвищує емоційне залучення учнів та сприяє глибшому розумінню трагізму війни. Проєктні технології дозволяють створювати міні-дослідження, наприклад: «Українці в арміях великих імперій», «Мобілізаційна політика на українських землях», «Воєнні будні цивільного населення».

Узагальнюючи, педагогічний потенціал інноваційних технологій полягає в тому, що вони роблять вивчення історії активним, особистісно значущим і дослідницьким. Вони створюють умови для формування в учнів ключових компетентностей – критичного мислення, уміння працювати з джерелами, комунікаційних навичок, медіаграмотності. Інновації також сприяють розвитку емоційного інтелекту, адже через історичні реконструкції та персональні історії учні краще розуміють людський вимір війни.

3. В контексті виконання третього завдання аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що старшокласники характеризуються високим рівнем абстрактного мислення, здатністю до логічних узагальнень, критичного аналізу та порівняння історичних явищ. Учні 10 класу здатні працювати з різними типами джерел – статистикою, мемуарами, мапами, військовими наказами, візуальними джерелами, що розширює можливості застосування інноваційних технологій. Разом із тим вони потребують чіткого структурування матеріалу та логічного викладу подій.

Важливою віковою особливістю є підвищена потреба в самореалізації, дискусії, висловленні власної позиції. Це відкриває широкі можливості для застосування дебатів, рольових ігор, історичних симуляцій. Наприклад, учні активно включаються в симуляцію прийняття політичних рішень воєнного часу

або аналізують, як різні українські партії трактували події Першої світової війни та перспективи національного руху. Така діяльність сприяє формуванню громадянської позиції.

Встановлено, що вікові та пізнавальні особливості учнів 10 класу створюють сприятливі умови для використання інноваційних освітніх технологій у навчанні історії. Старшокласники мотивовані до пошуку, аналізу й інтерпретації інформації, тому інноваційні методи сприяють не лише підвищенню засвоєння навчального матеріалу, а й формуванню навичок ХХІ століття: медіаграмотності, критичного мислення, комунікаційних умінь та історичного мислення.

4. В межах четвертого завдання з'ясовано, що під час вивчення теми «Україна в роки Першої світової війни (1914-1918 рр.)», учні найкраще засвоюють матеріал, коли він подається через особистісні історії учасників подій, інтерактивні формати викладання та візуальний супровід. В цілому, тема є складною через велику кількість подій, фронтів, держав-учасниць та масштабність геополітичних процесів. Тому особливо важливим є використання мультимедіа, інтерактивних карт, інфографіки.

Виявлено, що учні краще розуміють історичні явища через емоційно насичені форми роботи – реконструкції, перегляд документальних відео, аналіз фото матеріалів, документів. Наприклад, робота з листами допомагає учням відчувати людський вимір війни. Це стимулює інтерес до теми та формує емпатію.

Узагальнення показує, що інноваційні методи дозволяють подолати труднощі у сприйнятті теми старшокласниками, роблячи її більш доступною, структурованою і цікавою. Учні глибше усвідомлюють специфіку українського досвіду Першої світової війни, починаючи від бойових подій до соціально-економічного становища населення. Інноваційні форми забезпечують інтеграцію фактів, емоцій і критичного аналізу, що сприяє повноцінному засвоєнню матеріалу.

5. У процесі виконання п'ятого завдання був здійснений педагогічний експеримент, який охоплював три послідовні етапи: констатувальний,

формувальний та контрольний. Експеримент проводився на базі Лебединського ЗЗСО №7 у 10-А та 10-Б класах. 10-А клас було визначено як експериментальну групу, де впроваджувалися інноваційні технології, тоді як 10-Б клас виступав контрольною групою, у якій навчання здійснювалося за традиційною методикою.

На констатувальному етапі було визначено початковий рівень навчальних досягнень учнів 10-А та 10-Б класів за допомогою діагностичних завдань і тестів. Результати показали, що обидві групи мали приблизно однакові знання та подібні труднощі у розумінні теми Першої світової війни. Це забезпечило коректність подальшого експериментального порівняння.

На формувальному етапі в експериментальній групі було впроваджено інноваційні технології: інтерактивні карти, симуляції, проєктні завдання та мультимедійні матеріали. Учні виконували аналітичні та творчі роботи, що вимагали інтерпретації історичних джерел і критичного мислення. Контрольна група навчалася традиційними методами, що дало можливість об'єктивно порівняти зміни.

Контрольний зріз показав, що учні експериментальної групи значно підвищили рівень знань і продемонстрували кращі результати аналізу джерел, карт і подій. Рівні «високий» і «достатній» у них зросли, а кількість учнів із «низьким» рівнем суттєво зменшилася. Порівняльний аналіз підтвердив успішність упровадження інноваційних технологій.

Тема «Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)» у шкільному курсі історії 10 класу охоплює чотири повноцінні уроки та передбачає виконання практичної роботи, що забезпечує достатній часовий ресурс для глибокого опрацювання змісту. Така структура теми дала змогу організувати педагогічний експеримент максимально якісно: була можливість послідовно впроваджувати інноваційні технології, спостерігати за динамікою їхнього впливу та фіксувати результати кожного етапу. Наявність кількох уроків у поєднанні з практичним завданням створила оптимальні умови для системного, всебічного та детального дослідження ефективності запропонованої методики навчання.

Експеримент підтвердив, що інноваційні освітні технології є дієвим інструментом підвищення якості історичної освіти. Вони не лише сприяють кращому засвоєнню змісту, але й формують у старшокласників важливі компетентності XXI століття – критичне мислення, уміння працювати з інформацією, комунікаційні навички та дослідницькі вміння.

Узагальнення результатів виконаних завдань засвідчує, що інноваційні технології відіграють важливу роль у модернізації шкільної історичної освіти та значно підвищують ефективність вивчення складних тем, зокрема Першої світової війни. Аналіз термінології, класифікації інновацій, вікових особливостей старшокласників і специфіки сприйняття теми дозволив теоретично обґрунтувати доцільність впровадження новітніх освітніх методів. Результати педагогічного експерименту підтвердили високу результативність запропонованого підходу: учні експериментальної групи продемонстрували суттєве зростання навчальних досягнень, глибше розуміння історичних процесів і підвищену мотивацію до навчання, що підтверджує ефективність інноваційних технологій у формуванні предметних компетентностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Адаптація десятикласників до навчання у профільних класах. URL: <https://cutt.ly/wtsPw24h> (дата звернення: 12.09.2025).
2. Буркова Л. Класифікація педагогічних інновацій. *Зміст і технології шкільної освіти*: Матеріали звіт. наук. конф. ін-ту педагогіки АПН України, 28-30 березня 2000 року / Редкол.: В.М.Мадзігон, М.І.Бурда, Н.Ф.Федорова та ін.К., 2000. С.39–40.
3. Бухнієва О., Банкул Л. Потенціал інноваційних технологій в освіті. *Теорія і методика професійної освіти*. 2019. Вип. 10. Т. 1. С. 110–114.
4. Валько Л. Сучасні підходи та інноваційні тенденції в методиці навчання історії. *Актуальні питання історії України, всесвітньої історії та методик їх викладання : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Рівне, 19 трав. 2023 р.) / Міжнар. економ.-гуманіт. ун-т ім. акад. Степана Дем'янчука. Рівне: МЕРУ, 2023. С. 130–133.
5. Васека Р., Данкович А. Проблеми сучасної освіти в Україні та шляхи їх вирішення. *Актуальні проблеми та стратегії розвитку підприємництва, торгівлі і маркетингу в умовах сучасного ринку*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції. Тернопіль: ДВНЗ «Тернопільський коледж харчових технологій і торгівлі», 2021. С. 17–19.
6. Вікова психологія. Навч. посіб./ Сергеєнкова О., Столярчук О., Коханова О. П., Пасека О. К.: Центр учбової літератури, 2012. 376 с.
7. Вікові особливості учнів 5-10-х класів. URL: <https://nuschool.eu/lessons/health/together/4.html> (дата звернення: 12.09.2025).
8. Вступ до методики викладання історії в школі / уклад. : А.В. Мінаєв, Т.В. Мінаєва. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 20 с.
9. Гаврилюк О., Назарець Л. Вплив вікових особливостей на мотивацію навчальної діяльності школярів. *Студентський дайджест. Збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти*. Випуск 4. Рівне: РДГУ, 2021. С. 25-27.
10. Гаркавенко Н., Маркізан Ю. Особливості самовизначення особистості юнацького віку. URL: <https://cutt.ly/6tsPTtqP> (дата звернення: 12.09.2025).

11. Гончарук В., Дрогомирецька Л., Петрова Н. Викладання історії України через призму сучасних педагогічних технологій. 2024. URL: <https://pedagogical-academy.com/index.php/journal/article/view/496/377> (дата звернення: 12.09.2025).
12. Горашук О. Сутність поняття «інноваційні педагогічні технології». <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/4203/3702> (дата звернення: 12.09.2025).
13. Горохівський П. Методика викладання історичних дисциплін у вищій школі. Умань : ПП Жовтий О., 2012. 256 с.
14. Дубасенюк О. Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки. *Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики*: Монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. С. 14–47.
15. Іваненко М. Використання інформаційних технологій на уроках історії. *Педагогічна наука*. 2018. №3. С. 45-56.
16. Історія України (1914–1945 рр.). 10 клас. *Історія України. Всесвітня історія. 6 – 11 класи*. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. 2022. С. 70–83.
17. Коваленко І. Інноваційні методи вивчення історії у школі. Львів: Освіта, 2019. 298 с.
18. Ковальчук Л., Ковальчук О. Система освіти зарубіжних країн: Навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. 136 с.
19. Козак Л. Науковий тезаурус інноваційної освіти. *Освітологія*. 2013. Вип. 2. С. 74-81.
20. Косік Ю. Сучасні освітні інновації на уроках історії як спосіб формування творчих здібностей учнів. URL: <https://cutt.ly/JtsPsTTS> (дата звернення: 12.09.2025).
21. Кремень В. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. К.: Т-во «Знання» України, 2010. 520 с.

22. Кузьміна Л. Інноваційні технології на уроках історії. <https://vseosvita.ua/library/innovatsiini-tekhnohohii-na-urokakh-istorii-862886.html>

(дата звернення: 22.10.2025).

23. Кузьмінський А. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник. К.: Знання, 2005. 486 с.

24. Лист МОН від 13.08.2025 р. №1/16828-25 «Про інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів / інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2025/2026 навчальному році». URL: <https://cutt.ly/StspilX4> (дата звернення: 14.09.2025).

25. Максименко А. Університетська освіта Франції: становлення і розвиток у XIX – XX століттях: Монографія. К.: Видавничий центр КНЛУ, 2007. 307 с.

26. Навчаємо мислити критично: посібник для вчителів/за ред. Пометун О., Сущенко І. Дніпропетровськ: Ліра, 2016. 144 с.

27. Нові методики навчання на уроках історії. 5 порад з викладання. URL: https://znayshov.com/News/Details/novi_metodyky_navchannia_na_urokakh_istorii_5_porad_z_vykladannia (дата звернення: 12.09.2025).

28. Особливості учнів десятикласників. URL: https://school-290.inet.ua/viewpage.php?page_id=267 (дата звернення: 12.09.2025).

29. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник / Курлянд З.Н., Хмелюк Р.І, Семенова А.В. та ін.. За ред. З. Н. Курлянд. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2005. 399 с.

30. Петренко О. Інтерактивні дошки на уроках історії. *Вісник педагогічних наук*. 2019. №6. С. 30-44.

31. Пометун О. Компетентнісний підхід у сучасній історичній освіті. *Історія в школах України*. 2017. №6. С. 3–13.

32. Пометун О., Гупан Н., Власов В. Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі: методичний посібник. Київ: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 208 с.

33. Рибальченко А. Педагогічна інновація як прогресивна зміна в освіті. *Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва:*

міжгалузеві диспути: тези доп. II міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (10 березня 2020 року). Київ, Open Science Laboratory – наукова платформа, 2020. С. 74–78.

34. Терно С. Теорія та методика навчання історії. Практикум для здобувачів ступеня вищої освіти. Запоріжжя, 2016. 36 с.

35. Філоненко О., Байдак Н. Педагогічна технологія в освіті. *Наукові записки. Серія. Педагогічні науки. Українські студії у європейському контексті*: зб. наук. праць. 2024. №9. С. 65–74.

36. Хлібовська Г., Крижановська М., Наумчук О. Історія України (рівень стандарту)» підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль: Астон, 2023. 296 с.

37. Шапран О. Система інноваційної підготовки майбутнього вчителя в умовах навчально-науково-педагогічних комплексів. : Дис... д-ра наук: 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова К., 2008. 412 с.

38. Шевченко А., Камаралі С. Навчання історії та проблема гуманізації освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. №1 (105). С.79–91.

39. Шевченко Л. Мультимедійні ресурси в навчальному процесі. Одеса: Видавничий дім, 2021. 320 с.

40. Шепель В. Вікові особливості формування пізнавальної активності старшокласників. *Педагогіка та психологія*. 2013. Вип. 44. С. 39-46.

41. Яковенко Г. Методика навчання історії: навчально–методичний посібник. Харків: ХНАДУ, 2017. 324 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

ДІАГНОСТИЧНІ ЗАВДАННЯ

для визначення сформованості історичних знань з теми
«Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)»

I. Тестові завдання (1–15)

1. У складі яких держав перебували українські землі напередодні Першої світової війни?
 - А) Російської та Німецької імперій
 - Б) Російської та Австро-Угорської імперій
 - В) Австро-Угорської та Османської імперій
 - Г) Німецької та Османської імперій
2. У якому році розпочалася Перша світова війна?
 - А) 1912
 - Б) 1913
 - В) 1914
 - Г) 1915
3. Яка подія стала безпосереднім приводом до початку Першої світової війни?
 - А) Балканські війни
 - Б) Ультиматум Сербії
 - В) Вбивство ерцгерцога Франца Фердинанда
 - Г) Оголошення мобілізації в Росії
4. Які українські землі входили до складу Австро-Угорської імперії?
 - А) Волинь і Поділля
 - Б) Галичина, Буковина, Закарпаття
 - В) Слобожанщина і Наддніпрянщина
 - Г) Полісся і Подніпров'я
5. Яку позицію займала більшість українських політичних сил Наддніпрянської України на початку війни?
 - А) Підтримка Австро-Угорщини
 - Б) Нейтралітет
 - В) Підтримка Російської імперії
 - Г) Відкрита боротьба за незалежність
6. Яка організація представляла інтереси українців в Австро-Угорщині під час війни?
 - А) Центральна Рада
 - Б) Головна українська рада

В) Союз визволення України

Г) Кирило-Мефодіївське братство

7. Хто очолював Союз визволення України?

А) М. Грушевський

Б) Д. Донцов

В) В. Винниченко

Г) С. Петлюра

8. Яке військове формування було створене з українців у складі австро-угорської армії?

А) Українська повстанська армія

Б) Легіон Українських січових стрільців

В) Запорізька дивізія

Г) Чорноморський кіш

9. Який фронт проходив територією українських земель у 1914–1917 рр.?

А) Західний

Б) Балканський

В) Південно-Західний

Г) Кавказький

10. Які наслідки мала війна для українських земель?

А) Зростання промисловості

Б) Соціально-економічна стабільність

В) Руїнування, депортації, біженство

Г) Розширення автономії

11. У якому році Російська імперія зазнала Лютневої революції?

А) 1914

Б) 1915

В) 1916

Г) 1917

12. Яка верства населення найбільше постраждала від війни?

А) Дворянство

Б) Селянство

В) Купецтво

Г) Духовенство

13. Яке поняття означає масове переміщення населення з прифронтових територій?

А) Еміграція

Б) Міграція

В) Депортація

Г) Біженство

14. Яка держава вийшла з війни в 1918 р., підписавши Брестський мир?

- А) Німеччина
- Б) Австро-Угорщина
- В) Росія
- Г) Франція

15. Яка подія стала завершенням Першої світової війни?

- А) Брестський мир
- Б) Капітуляція Німеччини
- В) Лютнева революція
- Г) Жовтневий переворот

II. Хронологічні завдання (16–20)

16. Установіть правильну хронологічну послідовність подій:

- а) Лютнева революція в Росії
- б) Початок Першої світової війни
- в) Створення Союзу визволення України
- г) Вступ у війну США

17. Розташуйте події у хронологічній послідовності:

- а) Утворення легіону УСС
- б) Вбивство Франца Фердинанда
- в) Брестський мир
- г) Листопадова революція в Німеччині

18. Визначте, які події належать до **1914 року**.

Оберіть **усі правильні варіанти**.

- А) Вбивство ерцгерцога Франца Фердинанда
- Б) Початок Першої світової війни
- В) Утворення Союзу визволення України
- Г) Лютнева революція в Росії
- Д) Формування легіону Українських січових стрільців

19. Які події **відбувалися на українських землях у 1916 році**?

Оберіть **два правильні варіанти**.

- А) Брусиловський прорив
- Б) Початок Першої світової війни
- В) Активні бойові дії на Південно-Західному фронті
- Г) Брест-Литовські переговори
- Д) Лютнева революція в Росії

20. Укажіть подію, яка **відбулася пізніше за інші**.

- А) Початок Першої світової війни
- Б) Створення Союзу визволення України

- В) Лютнева революція в Росії
- Г) Підписання Брестського миру

III. Завдання на роботу з історичною картою (21–25)

21. Позначте на контурній карті українські землі у складі Російської імперії напередодні війни.
22. Визначте території, що входили до Австро-Угорської імперії.
23. Покажіть напрямки основних бойових дій на українських землях.
24. Укажіть регіони, що найбільше постраждали від воєнних дій.
25. Поясніть, чому українські землі стали зоною активних бойових дій.

IV. Аналітичні завдання відкритого типу (26–30)

26. Поясніть, чому Перша світова війна мала для України особливо трагічні наслідки.
27. Охарактеризуйте позиції українських політичних сил щодо війни.
28. Чому українці воювали в арміях ворогуючих держав? Які це мали наслідки?
29. Проаналізуйте роль легіону Українських січових стрільців у національному русі.
30. Висловіть власну думку: чи можна вважати Першу світову війну передумовою українських визвольних змагань?

**ПІДСУМКОВІ
ДІАГНОСТИЧНІ ЗАВДАННЯ**

для визначення сформованості історичних знань з теми
«Україна в роки Першої світової війни (1914–1918 рр.)»

I. Тестові завдання (1–15)

- 1.** Яка особливість становища українських земель у роки Першої світової війни була визначальною?
 - А) Політична автономія
 - Б) Єдність території
 - В) Поділ між ворогуючими імперіями
 - Г) Нейтралітет
- 2.** Який фронт мав безпосередній вплив на події в Україні?
 - А) Західний
 - Б) Південний
 - В) Південно-Західний
 - Г) Балканський
- 3.** Яка з організацій орієнтувалася на поразку Російської імперії у війні?
 - А) Центральна Рада
 - Б) Союз визволення України
 - В) Головна українська рада
 - Г) Тимчасовий уряд
- 4.** Яке твердження найточніше характеризує роль України у війні?
 - А) Україна була ініціатором бойових дій
 - Б) Україна була тилковим регіоном
 - В) Україна стала ареною воєнних дій
 - Г) Україна не зазнала впливу війни
- 5.** У якому регіоні українських земель бойові дії були найінтенсивнішими?
 - А) Поділля
 - Б) Галичина

В) Полтавщина

Г) Слобожанщина

6. Який соціальний наслідок війни був характерним для українських земель?

А) Зростання добробуту

Б) Масове біженство

В) Розширення прав селян

Г) Скорочення мобілізації

7. Хто становив основну масу мобілізованих з українських земель?

А) Інтелігенція

Б) Робітники

В) Селянство

Г) Духовенство

8. Який чинник ускладнював формування єдиної української позиції у війні?

А) Географічне положення

Б) Поділ між імперіями

В) Відсутність політичних партій

Г) Заборона мови

9. Яке явище стало масовим у прифронтових районах?

А) Урбанізація

Б) Індустріалізація

В) Евакуація населення

Г) Кооперація

10. Який аспект війни розкриває поняття «тотальна війна»?

А) Локальність бойових дій

Б) Участь лише армії

В) Залучення всього суспільства

Г) Короткотривалість

11. Яка подія суттєво змінила перебіг війни для українських земель?

А) Лютнева революція 1917 р.

Б) Вступ США у війну

В) Версальська конференція

Г) Утворення УНР

12. Яке твердження щодо Українських січових стрільців є правильним?

А) Діяли в російській армії

Б) Були незалежним військом

В) Входили до австро-угорської армії

Г) Створені після війни

13. Яка група населення зазнала найбільших моральних втрат?

А) Промисловці

Б) Поміщики

В) Мирне населення

Г) Чиновники

14. Яке явище було характерним для тилу?

А) Повна стабільність

Б) Соціальна напруга

В) Зменшення податків

Г) Політичний спокій

15. Який підсумок війни був визначальним для України?

А) Отримання незалежності

Б) Втрата територій

В) Загострення національного питання

Г) Політична стабілізація

II. Хронологічні завдання (16–20)

16. Розташуйте події у хронологічній послідовності:

а) Лютнева революція

б) Початок Першої світової війни

в) Брестський мир

г) Створення легіону УСС

17. Яка з подій відбулася раніше за інші?

Оберіть одну правильну відповідь.

- А) Лютнева революція в Росії
- Б) Утворення легіону Українських січових стрільців
- В) Підписання Брестського миру
- Г) Вступ США у Першу світову війну

18. Які події належать до завершального етапу Першої світової війни?

Оберіть дві правильні відповіді.

- А) Початок Першої світової війни
- Б) Лютнева революція в Росії
- В) Підписання Брестського миру
- Г) Капітуляція Німеччини
- Д) Створення Союзу визволення України

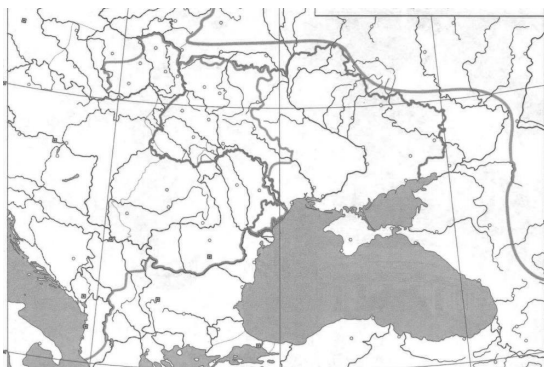
19. Установіть відповідність між роком і подією.

Рік	Подія
1. 1914	А) Лютнева революція в Росії
2. 1916	Б) Брусиловський прорив
3. 1917	В) Початок Першої світової війни
4. 1918	Г) Підписання Брестського миру

20. Визначте подію, яка стала переломною для політичного життя України в роки Першої світової війни.

- А) Брусиловський прорив
- Б) Початок Першої світової війни
- В) Лютнева революція в Росії
- Г) Капітуляція Німеччини

III. Завдання на роботу з контурною картою (21–25)

21. Позначте українські землі у складі Російської імперії.
22. Позначте українські землі у складі Австро-Угорщини.
23. Покажіть напрямки основних воєнних дій.
24. Визначте регіони найбільших людських втрат.
25. Поясніть, чому саме ці території стали ареною бойових дій.

IV. Аналітичні завдання відкритого типу (26–30)

26. Поясніть, чому українці опинилися по різні боки фронту.
27. Проаналізуйте вплив війни на повсякденне життя населення.
28. Чому Перша світова війна загострила українське національне питання?
29. У чому полягає історичне значення досвіду Першої світової війни для України?
30. Зробіть узагальнений висновок: чи стала Перша світова війна передумовою подій 1917–1921 рр.?

КОНСПЕКТ УРОКУ

на тему «Початок Першої світової війни та Україна»

з використанням інноваційних технологій

Клас: 10

Тип уроку: урок засвоєння нових знань з елементами інтерактивного та проблемного навчання

Форма уроку: комбінований урок із використанням мультимедійних, інтерактивних та цифрових технологій

Мета уроку

Навчальна

- сформувати в учнів цілісне уявлення про причини, характер і початок Першої світової війни;
- з'ясувати місце та роль українських земель у міжнародному протистоянні 1914 р.;
- розкрити особливості становища України, поділеної між двома воюючими імперіями.

Розвивальна

- розвивати навички аналізу історичних фактів, карт, візуальних та текстових джерел;
- формувати вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки;
- розвивати критичне мислення та історичну емпатію.

Виховна

- виховувати усвідомлення складності історичного вибору в умовах війни;
- формувати громадянську позицію, повагу до історичного минулого України.

Ключові компетентності

- історична та громадянська;
- інформаційно-цифрова;
- уміння вчитися впродовж життя;

- соціальна та комунікативна.

Обладнання та ресурси

- мультимедійна презентація;
- інтерактивна карта Європи 1914 р.;
- короткий відеофрагмент (1–2 хв);
- онлайн-опитування (Mentimeter / Google Forms);
- робочі аркуші для групової роботи.

Очікувані результати

Учні:

- пояснюють причини та привід Першої світової війни;
- характеризують становище українських земель на початку війни;
- аналізують вплив війни на українське суспільство;
- аргументовано висловлюють власні судження.

Хід уроку

I. Організаційний момент (1–2 хв)

- привітання;
- створення доброзичливої атмосфери;
- налаштування учнів на активну роботу.

II. Актуалізація опорних знань (5 хв)

Інноваційна технологія: інтерактивне онлайн-опитування

Учитель пропонує учням відповісти на кілька запитань у Mentimeter Google Forms:

- Що таке війна?
- Які міжнародні конфлікти початку ХХ ст. вам відомі?
- Які імперії домінували в Європі напередодні 1914 р.?

Результати одразу відображаються на екрані та коротко коментуються.

III. Мотивація навчальної діяльності (3 хв)

Метод проблемного запитання

Учитель ставить проблемне запитання:

Чи могла Україна уникнути участі в Першій світовій війні?

Учні висловлюють припущення, які фіксуються як гіпотези для подальшого осмислення.

IV. Вивчення нового матеріалу (25 хв)

1. Причини та привід Першої світової війни (7 хв)

Інноваційна технологія: мультимедійна візуалізація + «think–pair–share»

Учитель коротко характеризує:

- загострення міжнародних суперечностей;
- формування військово-політичних блоків;
- вбивство ерцгерцога Франца Фердинанда як привід війни.

Учні:

- спочатку осмислюють інформацію індивідуально;
- обговорюють у парах;
- озвучують спільні висновки.

2. Україна напередодні війни: між двома імперіями (8 хв)

Інноваційна технологія: робота з інтерактивною картою

Учні разом з учителем:

- визначають, до яких держав належали українські землі;
- аналізують геополітичне становище України;
- роблять висновок про відсутність власної державності як ключову проблему.

3. Українці на початку війни: людський вимір (10 хв)

Інноваційна технологія: елементи сторітелінгу + аналіз джерел

Учитель зачитує короткий фрагмент листа українського солдата (адаптований текст).

Завдання для учнів:

- визначити емоційний стан автора;
- з'ясувати, які суперечності війни відображені в тексті;
- відповісти на запитання: *Чи була ця війна «своєю» для українців?*

V. Закріплення знань (7 хв)

Інноваційна технологія: групова робота

Клас ділиться на 3 групи:

1. **Причини війни**
2. **Україна і воюючі блоки**
3. **Наслідки початку війни для українців**

Кожна група заповнює міні-інфографіку та презентує її.

VI. Рефлексія та підбиття підсумків (5 хв)

Метод «Незакінчене речення»

Учні завершують фрази:

- «Сьогодні я зрозумів(ла), що...»
- «Найскладнішим для України було...»
- «Війна для українців означала...»

Учитель повертається до проблемного запитання з початку уроку.

VII. Домашнє завдання (на вибір)

1. Написати міні-есе: «*Україна і Перша світова війна: між імперіями*»
2. Створити цифрову хронологію подій 1914 р.
3. Підібрати візуальні джерела до теми (фото, плакати) та коротко їх проаналізувати.

Педагогічний акцент

Урок спрямований не лише на засвоєння фактів, а й на формування історичного мислення, емоційного розуміння подій та усвідомлення складного місця України у світовій історії.